

LETO - YEAR 16/3
ČETRTLETNIK

ZIMA - WINTER 1998
QUARTERLY
ISSN 1440-9631

Svobodni

razgovori

Free Dialogues

**SVOBODNI RAZGOVORI
USTANOVLJENI 12.10.1982
PUBLIKACIJA
SLOVENSKO-AVSTRALSKIH LJUBITELJEV
UMETNOSTI IN KULTURE
(SALUK)**

**FREE DIALOGUES
FOUNDED 12.10.1982
PUBLISHED BY
SLOVENIAN-AUSTRALIAN LOVERS OF ARTS AND CULTURE
(SALAC)**

Četrtnik-Quarterly

Ustanoviteljica Pavla Gruden The Founder

Urednica Pavla Gruden Editor

Sourednik Leon Krek Co-Editor

Uredniški odbor Editorial Committee:

Ivan Kobal (Sydney)

Bert Pribac (Canberra)

Lojze Košorok (Sydney)

Ivanka Škof (Melbourne)

Priprava strani Pavla Gruden Lay-out

Tehnična urednica Judith Bell Technical Editor

Snov za objavo pošiljajte na naslov: Contribution for publication address to:

**Pavla Gruden, C/o Svobodni Razgovori
8/39 Robin Place, Ingleburn N.S.W. 2565
Tele. No.: (02) 9605 9763,
Fax. No.: (02) 9605 9763**

Naročnina: za člane SALUKa \$28.00, za nečlane \$30.00 na leto.

Subscriptions: for members of SALUK \$28.00, non members \$30.00 per year.

Dobrovoljni prispevki sprejeti s hvaležnostjo.

Donations gratefully accepted,

Pošiljajte na naslov:

send cheque to SALAC

**Louis Košorok C/o Svobodni Razgovori
25 Gould Ave., Petersham, N.S.W. 2049
Tele. No.: (02) 9560 81 49
Fax. No.: (02) 9560 8149**

The views expressed in this publication do not represent the views of the editor or SALAC as a whole and the responsibility for them rests solely with their authors.

Dopisov brez podpisa uredništvo ne sprejema.

Correspondence without signature will not be accepted.

K sodelovanju za kvaliteto Svobodnih Razgovorov ste prisrčno vabljeni vsi avstralski Slovenci prve, druge in tretje generacije. To vabilo velja tudi za vse ostale Slovence, ki so ljubitelji umetnosti in kulture, Torej ne samo umetniki.

SALUK je odslej k r o g Slovensko-Avstralskih Ljubiteljev Umetnosti in Kulture.

SVOBODNI RAZGOVORI - FREE DIALOGUES

is a BILINGUAL Publication: Slovene and English.

Pisma dobrošla!

Letters welcome!

S V O B O D N I R A Z G O V O R I

Kratek sprehod skozi vsebino

Naslovnica: FRANCE MIHELIC : Odhod

2. **IVANKA ŠKOF : Anka Makovec, moja prijateljica**
6. **ALENKA PUHAR : France Mihelič, gospodar črt**
7. **FRANCE MIHELIC : Potujoči kurenti (razlika med sliko na naslovnici in sliko na str. 7 govori o njegovem mojstrstvu)**
8. **JANKO MAJNIK : The art of tickling the fish**
9. **TORKMAN, Knjižni pregled : Nedorečenemu, Jurij Paljk**
10. **MARIA GROSMAN : Prva javna predstavitev ročnih izdelkov Ivana Klopčiča v Newcastlu**
13. **JARO DOLAR : Herman iz Karintije (konec)**
17. **Rafaelova družba (Vir: ZRC SAZU)**
PAVLA GRUDEN : Temna misel
18. **JOŽICA MARN-GERDEN : Moja rosna leta**
22. **VIPAVSKI ŠKRJANČEK : Vitovlje visoko**
TONE KUNTNER : Pričam
PAVLA GRUDEN : Aforizmi
23. **KATARINA MAHNIČ : On the way**
25. **ALEKSIJ PREGARC : Ena sama brezmejna in brezbrežna žalost**
26. **MIHA NAGLIČ : Brezjanski fenomen**
27. **MAKSIM GASPARI : Marijino popotovanje, Marijo nosijo**
28. **TONE KUNTNER : Your son**
29. **Voščilo očetom**
30. **CIRIL ZLOBEC : Vonj po prednikih**
31. **CILKA ŽAGAR : Tri pesmi**
32. **MARIJAN PERŠIČ : Ob 9. Oktobtu**
34. **BERT PRIBAC : Lucifer ali sargon? (prost prevod po Ginsbergu)**
37. **EVALD FLISAR : And she pushed him and he flew**
39. **FRANJO FRANČIČ : Tujec (odlomek)**
44. **PAVLA GRUDEN : Vsako čudo za tri dni . . .**
Iz delovnega kotička urednice
UREDNIŠTVO : Človek ne jezi se – posebno ne na urednike

**PRISPEVKI ZA SVOBODNE RAZGOVORE SO PO ZAKONU NSW PROSTI
DAVČNE OBVEZNOSTI.**

ROUGHSEY, DICK

Australia

Dick Rōughsey is not quite sure how old he is but he was born shortly after Europeans first landed on his home island, Langu-Narnji, in the Gulf of Carpentaria (Mornington Island). He is a full-blood aboriginal whose tribal name of Goobalathaldin means "turbulent seas." Hence his other name: Rough-sey. He lived a tribal life until he was about eight years old and was then educated to the fifth grade standard by the Presbyterian Mission. He returned to his tribe until the outbreak of the Second World War when he started working on northern Australian cattle stations, on a supply ship in the Gulf of Carpentaria and at an Ansett Airways Lodge on the Norman River. There he met an Ansett pilot, Percy Trezise, who encouraged him to paint and later explored and rediscovered many of the cave paintings of Cape York Peninsula together with him.

Dick Roughsey is a man of many talents. As an artist he has had numerous exhibitions in all the states of Australia. His paintings may be found in public and private collections in Australia and overseas.

As a writer he has a number of successful books to his credit. "Moon and Rainbow" is the story of his tribe and "Giant Devil Dingo" is a mythical story from his aboriginal heritage.

Dick Roughsey is a former chairman of the Aboriginal Art Board and a member of the Institute of Aboriginal Studies.

ANKA MAKOVEC, MOJA PRIJATELJICA

(Poglavje knjige, ki jo pripravlja Ivanka Škof:

"SKOZI OGENJ IN PEPEL")

Dolgo sva z Anko molče sedeli s svojimi mislimi. V meni pa kot, da se je nekaj prelomilo in me osvobodilo dolge bolečine, ki me je razjedala ob vsaki misli na moj rojstni kraj. Ob tem jezeru sem našla čudovit mir in kakor, da se je neka mrena odlepila iz mojih oči, sem ugledala lepoto dežele, katere nisem opazila do tega trenutka. Kratkotomalo prerodila sem se. S tem ne mislim, da sem od tistega trenutka pozabila na Slovenijo. Ne! Le drugače sem jo čutila. Namesto, da bi v moje srce se prikradla bolečina, ob misli nanjo me je objel le ponos. Od tega trenutka dalje sem sprejela dve domovini, ono, ki mi je dala življenje in v kateri sem prebila polovico moje dobe in drugo, ki me je sprejela v času, ko sem stopila na njena tla. Dolgo se mi je zdela kot nerazumljiva mačha. Zakaj? Ker nisem tudi jaz skušala jo razumeti in odkriti v njej tudi pozitivne lastnosti.

Anka je prva spregovorila. Rekla je, da morava se dvigniti, ker bi mi rada pokazala tudi planoto, na kateri se še danes kažejo sledi brazd, kjer so prvi evropski naseljenci pridelovali krompir. Danes se po njej pasejo kenguruji in vombati. Vombat je res srčkana žival. Živi v brlogu, a največ časa preživi na prostem. Tekali so za nama, ker so volali, da imava jabolka, ki so njihova poslastica.

Šli sva na planoto, ki je zelo nevarna. Kar na enkrat stopiš v nekaj živomehkega, ki te povleče v se, kot se to zgodi v živem pesku. Zato je Anka imela s seboj tudi vrv. V slučaju, da bi katera naletela na tako 'lačno' lukujo, bi z vrženo vrvjo se rešili. Zelo zanimivo je bilo hoditi skozi pragozd. Na tisoče rastlin, ki jih ne najdemo nikjer drugod, se tu bahajo v zatišju ogromnih evkaliptov. Tu so lepo označene potke, po katerih morajo ljubitelji narave hoditi, da bi ne preveč poškodovali podrasle in male živalice, ki živijo med mahom lišajem in v vsemogočih travah.

Zelo utrujeni, a srečni sva prispeli v kočjo in topel čaj mama je res teknil. Naslednji dan sva odpluli po reki Gordon do ustja reke Franklin. Na tej so oblasti nameravale zgraditi veliko elektrarno, toda tasmanski prebivalci so se temu uprli in uspeli so obdržati naravo tako, kot je bila ustvarjena. Ni bilo lahko, kajti vlada je bila trdno odločena za centralo. Bili so tudi taki posamezniki, ki so napadali demonstrante. Najbolj so prežali na Dr. Boba Browna, ker je bil duša mirnega demonstriranja. Nek večer se je vračal iz pekarnice in so ga štirje pobalini potokli na tla in zbežali. Tudi nad Anko so se spravili, a na srečo je utrpela le manjše telesne poškodbe. Gospod Brown je bil aretiran pod tri tisoč let starim drevesom, ki so ga zažgali protidemonstranti. Na srečo se je vse končalo v prid ljubiteljev narave, ker so v tistem času potekale tudi državne volitve in so zmagali laburisti, ki jim je bilo več do narave, kot do električne centrale, kajti Tasmanija je imela še več kot dovolj električne energije.

Izkušeni kanuisti so se spustili po divji reki Franklin in s tem dokazali, da se lahko razvije turizem, ki bi prinesel večje denarce, kot elektrarna. Seveda Anka ni hotela zamuditi te prilike, toda vsi so ji odsvetovali, ker za tak podvig je potrebna moška sila in izkustvo. Toda Anka se ni vdala. Tiho in počasi je lezla za njimi, hodila skozi neprehodno divjino in prispela na kraj, kjer so označili start. Njena mala hčerka jo je čakala z ostalimi borci za ohranitev narave. Ne morem si misliti, kaj je Anko sililo, da se je podala na to nevarno pot. Saj je nedolgo pred tem nekemu kanuistu, deblo ležeče preko reke, odtrgalo glavo, ker je v tako bržeči vodi bilo nemogoče, da bi se rešil. Brzice so divje, padci tudi po trideset metrov v globino. Ko voda vrže kanuista v zrak in potem

v globlino, ga za nekaj časa obdrži v njej in nato ga izbruhne na površje. In skozi to nevarnost se je naša Anka spustila ne vedoč, če bo še kdaj videla svoja dva otroka. Mija, starejša hči je takrat živela v Bovcu pri Ankini sestri.

Nisem mogla verjeti, ko sem to slišala. Naša Anka je hotela najbrž potrditi sama sebi, da je vse možno, če ima človek veliko voljo in ima pred seboj veliki cilj. Ta cilj mora biti v dobro ne le njemu samemu, temveč vsemu človeštvu. Take ljudi potrebujemo še posebno danes, ko je narava okrog nas že toliko ogrožena, kako bo z našim planetom v bližnjem tisočletju?

Anka je zapisala v zborniku avstralskih Slovencev takole: "V mojem primeru ni prav nobeno čudo, da se bratim z naravo. Rodila sem se ob eni najlepši rek, v naročju Julijcev- ob Soči. Njena moč in njen čar sta neispodbidni del mojega zorenja.

Del mojega zorenja je bil tudi dolgoletni boj z zahrbtno boleznijo, ki mi je od desetelega leta dalje razjedala kostni mozeg. Po hudi operaciji, ki je zahtevala odstranitev ene cele kosti iz noge, mi je bilo rešeno življenje, a začel se je tudi moj notranji boj, kako pridobiti kvaliteto bivanja, ko te nepretrgano morijo nepopisne bolečine.

...Začela sem obračati hrbet realnosti in se postopoma predajati svetu fantazije, v katerem ni bilo ne bergelj, ne pregnojenih mavčenih oblog, ne brezupja. Živela sem v ekzotičnih krajih, neprodirnih džunglah, v antičnih mestih, na koralnem otočju, v puščavah in v oblake segajočem gorovju. V mojem slovarju besede "nemogoče" bi ne našli.

Mojo drobceno mater, ki me je prenašala po bolnišnicah, sem vedno tolažila, da je vse to vredno potrpljenja, ker se bom nekega dne tako dobro pozdravila, da o tej bolezni ne bo ne duha ne sluha. Prvi poizkus na bergljah in spoznanje, da je mogoče z njihovi lesti po stezi navkreber, me je navdal s takim veseljem, da ga danes primerjam z nepopisno srečo, ko sem prvič stopila na teme očaka Triglava, na vrveh v ostenju El Capitana v Yosemiteh in pri veslanju skozi divje kantone reke Franklin v pragozdovih zapadne Tasmanije."

Anka ni prehodila le otok Tasmanijo. Dolgo se je zadržala tudi na najsevernejšem delu Avstralije na polotoku Cape York.

Tja se je podala z najmlajšo ličko Anitko, ki je letos diplomirala na univerzi v Canberri. Živeli sta z Aborigini plemena Lardil. V tem plemenu je skrbela za bolnega umetnika Goobalathaldina znan tudi kot pisatelj in ilustrator otroških knjig. K Aboriginskemu imenu si je dodal še ime - Dick Roughsey. Napisal, ilustriral in uredil je mitološke pripovedke, kot so Mavrična kača (The Rainbow Serpent), Gigantni Vrag Dingo (Giant Devil Dingo) in

Quinkas. Njegovo pleme je počastilo Anko in njeno ličer Anitko, tako, da so jima podelili aborignsko ime. Anito so klicali MAYAR, kar bi po naše pomenilo Barve Mavrice, Anka pa nosi ime MARAGIN in to pomeni Večerna Zvezda..

Pod Ankino oskrboi si je Dick zelo opomogel in je tako dočakal svojo razstavo, ki jo je imel v Ameriki in je pobrala veliko priznanje. Razstavo je organiziral njegov dolgoletni prijatelj Percy Trezise, ki ga je od vsega začetka nagovarjal, naj se posveti likovni umetnosti, ker je videl v njem velikega umetnika. Podpiral ga je finančno, da mu ni bilo treba opravljal težkega dela in se je laže posvetil slikanju v posebni tehniki, ki jo gojijo Aborigini že več tisoč let.

Anka si je pridobila veliko zaupanje med Aborigini, kar mnogim belcem ne uspe. Bel človek je preveč hudega prizadel domorodcem, ko je pred dvesto leti zasedel ta kontinent in kruto ravnal z avtolitonimi prebivalci. Pobiljal jih je kot zajce, trgjal otroke iz materinskih naročij, češ da ne vedo otroke vzgajati v pravi kulturi in veri ter posiljeval ženske. Zato ni čudno, če so nezaupljivi do belcev.

Alice Springs je ustanovil radijsko postajo, ki oddaja program v jezikih domorodnih plemen, na katere niso mislili beli birokrati. Zagovarja idejo, da z dobro voljo je možno živeti na tem kontinentu v mirnem soglasju.

Anka dobro pozna Sydneyskega intelektualca iz plemena Bunjalung Lester-ja Bostock-a, možakarja, ki je svoje življenje popolnoma posvetil svojemu narodu, primarno s tem, da je priboril za svoje ljudi glas preko SBS radia, televizije in filma v centralni Avstraliji.

Ankino prijateljstvo med likovnim umetnikom Goobalathaldinom tako se je vedno podpisal pod svojo umetniško ustvaritvijo, drugače so ga klicali Dick Roughsey se je poglobilo v dnehi, ko je čutil, da se bliža konec njegovega življenja. Zaprošil jo je, naj pomaga graditi most razumevanja med belci in domorodci, naj spoštujejo obojno kulturo. Prosil jo je tudi, naj znanje, ki ga je dal njej, posreduje avstralkim otrokom. Anka je spolnila njegovo željo in poučuje na osnovnih šolah v Tasmaniji aborignsko likovno umetnost.

Navezala je stike tudi z drugimi pomembnimi osebami, ki delujejo na likovnem ali literarnem polju. Postala je velika prijateljica s pesnico OODGEROO, ki je bolj poznana pod imenom Kath Walker. Naj naštejem še nekatere; Margaret Tucker, Shirley Smith, bolje znana pod imenom Mum Shirl, Bobby Sykes, a sedajji najožji njen prijatelj je BURNUM BURNUM, ki je 26. jan. 1988. zasedil aborignsko zastavo na White Cliffs-Dover in proglasil Anglijo za zemljo Aborignov.

Vendar vse to je premalo, da bi potegullo iz depresije ta maloštevilni narod, katerega življenje je ena sama borba za obstoj napram tistim, ki imajo vso moč in oblast v svojih rokah in bi najraje videli, da bi domorodci na lepem izginiti. Tako bi jih njihova odsotnost ne spodbujala na nečloveško ravnanje, ki so ga belec zakrivil ob prihodu na ta kontinent.

Če bi bili vsi Avstralci taki, kot je Anka Makovec, bi napetost med avtohtonimi ljudmi in tistimi, ki smo se priselili izginila, vladalo bi pravo sožitje in mir. Anka želi še mnogo moči in uspehov na njem poti k duši prvotnega avstralskega človeka.

Ivanka Škof.

France Mihelič, gospodar črt

Alenka Puhar (fragmenti)

Gotovo imajo prav strokovnjaki, ki trdijo, da se v Miheličevi umetnosti v zadnjem času ni nič bistveno spremenilo, to pa hkrati pomeni, da je slikar tudi osebno ostal enako duhovit in rahlo ironičen, ko razmišlja o sebi in svoji umetnosti, kot tudi o drugih slikarjih, s katerimi se je srečal. Iz njegovih besed je mogoče razbrati, kako se zaveda trdnosti svojih umetniških sporočil, ki jih je vselej premissljalno snoval, jih izpilil in izbistril v številnih inačicah - tako, da jih je na koncu izpopolnil v jasne in izrazite simbole oziroma simbolne podobe, ki so znamenja njegove samosvoje likovne ikonografije, celo mitologije. In če je pri vsem tem ostal otrok, je to toliko boljše znaj in njegovo neizčrpno domišljijo. Kajti, kako naj razumemo bogastvo njegovih fantastičnih likovnih videnj? Kot sam v sebi zaključni svet - ali kot svet neskončnih obzorij? Bržkone je bolj upravičena odločitev za drugega. France Mihelič je namreč nenehno dokazoval odprtost za svežo likovno problematiko, ki pa jo je prilagajal naravi svoje umetnosti, njenemu baladnemu razpoloženju.

Iztok Premrov

iz oddaje Podoba podobe, 3. april 1997

France Mihelič, ki se je rodil leta 1907, je začel risati v času, ko je bil papir precej večja dragocenost kot zdaj, na koncu stoletja. A zato se je že v otroških letih naučil improvizirati, se pravi ocenjevati stvari po tem, katera in na čem pušča sledove. In čeravno mu konstelacija zvezd ni bila prav naklonjena, je imel srečo, da je že v tako imenovani meščanski šoli v Ribnici naletel na učitelja, ki je bil vnet in neizčrpen risar. Janko Trošt se je z zanimanjem in poznavanjem zazrl v vse izdelke učencev, ki so segli nad povprečje, in ni se mu zdelo za malo pohvaliti, spodbujati, svetovati.

Na učiteljski v Ljubljani je bil talent že tako očiten, da so mu priskrbeli šolnino za privatno risarsko šolo. V tem času se mu je zgodilo še pomembno odkritje: da se s to večino da zaslužiti.

Na likovni akademiji v Zagrebu mu je talent, utrjen z znanjem, dobro služil pri sprejemnih izpitih, seveda pri samem študiju, a tudi pri preživljanju. Za hrano si je v bolniški menzi zaslužil tako, da je prerisoval anatomijo iz drobnih učbeniških risb na velike kartone, primerne za razkazovanje v predavalnici. Nekje sredi vojnih let se mu je zgodilo, da je iz čisto realističnih slik naredil korak v prazno, in začel z enako natančnostjo risati domišljjski svet. Potem se niso več čudili samo temu, da zna zadeti stvari, kakršne so, temveč da zna tisto, česar ni, narediti kakor da je... Najprej je bil mojster risanja, potem tudi gospodar črt. Verjetno ne more biti čisto naključje, da so si črte in črti tako blizu.

Se iz življenjskih
podatkov mojstra

Jeseni 1943 je odšel v partizane. Po vojni je sodeloval pri ustanovitvi ljubljanske likovne akademije, kjer je bil profesor do upokojitve l. 1970. V letih 1950-51 je bival več mesecev v Parizu. L. 1965 je postal redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je tudi član Accademie Fiorentina delle Arti del Disegno v Firencah. Na Slovenskem sta mu posvečeni dve stalni razstavi: na Ptujju, Miheličeva galerija v Dravskem stolpu (grafični opus) in v Škofiji Loki v Stari kašči (slike, grafike). L. 1985 je Dominique Pilon, slikarjev sin, podaril galeriji Miheličev portret očeta iz l. 1950, tri leta pozneje pa je France Mihelič obogatil galerijski fond z zbirko risb in skic, Pilonovih portretov in karikatur ter drugih motivov. L. 1990 je v Pilonovi galeriji razstavljal slike, risbe in grafike. Prejel je Levstikovo, Prešernovo (trikrat), Jakopičevo in Groharjevo nagrado v Sloveniji, tako kot tudi nagrado na II. mednarodnem ljubljanskem bienalu. L. 1996 je bil odlikovan z zlatim znakom svobode Republike Slovenije.

Fr. Micheli-

Portogali Kurovato

86

THE ART OF TICKLING THE FISH . . .

By Janko Majnik

The road from school to my home. had many roundabout paths. Always different, always interesting regardless of seasons or weather. On a hot summer's day one of the paths would lead me, at a fast run, to the bridge of 'Stara vas' where I would thirstily drink from the icy cold stream. The bridge was spanning the small river 'Raceva' into which flowed the water from a wonderous spring. It's waters were icy cold in the summer and warm in the winter. The spring's left bank had two platforms. Made of heavy timber their edges were almost touching the stream and it was easy to get down on hands and knees and drink directly from the stream. The town's women would gather at the platforms in the winter. Mist would always hang over the hot stream but that would not stop the women to do the family's washing in it's warm waters and exchange the town's gossip.

As soon as my thirst was assuaged it was to the downstream of the bridge that another path and heart veered to. I have often heard it said that the reason why the largest trout lived there was because of the special food grown in and around the place where the spring met the river. It was easy to see through the crystal clear water under which stone, boulder or grassy bank the fish would dart when disturbed by my wading into the river. I would then locate the trout hiding under the stone with one hand, palm up. The feeling for the trout had to be very, very gentle. I would then, bring in the other hand, and commence pushing the trout from one hand to the other. This way I was able to guess it's size by touching the tail, head and fins. I could now do anything I wanted with the fish - as long as my hands were gently caressing and handling it. I could tickle the fish for a long time. Always knowing that if I wanted to catch it I would only have to manipulate it's head into one hand, the middle of the body into the other ,squeeze and hold. Because of my small, childish hands the grip was not always strong enough to hold the bigger fish. I was able to bring out of the water most of them. It was a wonderful feeling to catch the trout and even greater to let them go and watch how they ran up or downstream to safety.

Daily, summer or winter my mother would wait for my arrival. home with an afternoon tea. In order not to be late for it I would take a short cut through the meadows. It was unfortunate that some of the grasses grew razor sharp blades. Running through such grass would flail the skin on my legs into hundred blood trickling but painless wounds. The blood would dry much before my arrival home - where - I would have to come face to face with mother's worried, disapproving looks. She would fetch a soothing quick healing cream and gently smeared the wounds with it. The verbal punishment would now follow and only then we sat down to have tea.

The quickest path home was by the road. Only, the run often ended in kicked toes as the shoes were taken off as soon as the school bell rang. luckily, the remedy was growing right at the side of the road. A broad leafed weed placed on a flat stone and hit with another would start to ooze out a healing juice .Placed on the wounded toe and wrapped with a pliable grass stalk the bleeding would stop the pain would be anaestitised and it would promote quick healing .On arriving home and always with a spare leaf or two in. the pocket, mum would give me a sermon first, then she would wash the wound, beat up the leaf with the meat mallet and dress the wound properly.

Then one day, to my mother' relief I suppose my coming home with muddy shorts, shirt, feet and bleeding toes suddenly came to an end. Why? One of my greatests pleasures was to veer off the main street and end in the creek behind "Demsar's" home where good size carp were living. It was in this creek that I had learnt and perfected the art of tickling the fish. On one afternoon, tickling the carp, I have spotted a bigger fish dart for the safety of the bank. I followed it and with hands started to search under the bank. I soon found the fish but its body was all wrong. It was thin, long, too long, no gills, no head, no fins. A snake! My brain was working overtime to figure out what to do next. Was it a viper? If it bites me will I be dead before I reach home? Was it a black snake that drinks milk from the cow's udder? A snake with white ears? Should I release my very gentle grip? Slowly and gently I placed both hands near one end of the body. Then I squeezed hard! Pulled it out! Threw it over my head and ran home as fast as the legs would carry me.

My school mates did not believe me when I told them my story, Why should they? Who has EVER heard of snakes living in the water, under the banks? But when they finally noticed that JOHN the "king of the fishermen" is no longer fishing they changed their minds reluctantly.

KNJIŽNI PREGLED

Jurij Paljk

NEDOREČENEMU

Violina Nigela Kennedyja je sledila notam v molu napisanega koncerta. Preteklo je kakih deset minut, da sem začel ugibati ali je to Max Bruch ali ni. Pa saj ni pomembno kdo je napisal ta romantični koncert za violino in orkester. To je v tem primeru glasbeno ozadje. In zdaj si zamislite besedno kuliso poezije, polne notranjega ritma in refleksije. In potem zlitje v eno samo dobro poduhovljeno doživetje. 60 pesmi Jurija Paljka v pesniški zbirki Nedorečenemu deluje kot bi temu rekli v Sydneyu "like a treat", "give yourself a treat", ali po naše privošči si nekaj dobrega.

Pesnikovo iskanje misterija besede v tišini in po poli belega nepopisanega papirja je podobno igri misli z mislijo. Kako težko je napraviti "meso iz besede" in kako daleč je dejanje od besede je postavljeno v središče Paljkovega razmišljanja. Pesnikova hčerkica Tina je preprosto "Milost božja" pa "nasmeh življenja, hrana mojega vsakdana". Kakšno nasprotje praznim besedam propagandistov, politikantov in škribarjev. Samo nasmeh otroka brez nepotrebnih besed "Poljub življenja je to".

Kako resnično in polnokrvno je Jurij Paljk olupil besedo do belih kosti in pokazal, da je med izrečeno besedo in fizično in socialno stvarnostjo pravi ocean Nedorečenega; velika praznina, ki je ne more zapolniti niti s solidno pesniško zbirko, ki je odlično opremljena z akvareli in olji Davida Faganela.

Ivan Paljk se je rodil leta 1957 v vipavski vasi Žabije in živi blizu Ogleja. Trsta in zadaha po tamošnjih razmerah ne mara. Pri Novem Glasu v Gorici je zaposlen kot časnikar in objavlja v Novem listu, Katoliškem glasu, Primorskem dnevniku in drugih lokalnih medijih kot Radio Trst A in Radio Koper.

Moderna pesniška beseda, ujeta v pravi slovenski ritem notranjega dialoga, ki jo je treba brati. Nesmiselno je reči da se je v podobnem slogu proslavil Jaques Prevert, ampak življenje je takoalitako polno nesmislov. V ozadju potrjeno Max Bruch v g-molu, na besedni kulisi pa Jurij Paljk :

Oklestiti besedo,
napraviti iz kosti besedo,
iz kamna,
iz vode, ki žubori.
Samo tako besedo na belem papirju pustiti.
da sama živi.

Torkman

PRVA JAVNA PREDSTAVITEV ROČNIH IZDELKOV ROJAKA IVA KLOPČIČA V NEWCASTLU

Poroča Maria Grosman

Širom Avstralije vsako leto že dolga leta praznujemo poseben teden, ki je namenjen naši starejši generaciji. To je tako imenovan "Seniors Week" ali "Teden starejših" kot bi temu rekli po domače.

Že pred leti so oblasti spoznale, da je ravno naša starejša generacija tista, ki je zgradila vse to, kar mi danes uživamo in je pravilno, da se ji vsaj enkrat na leto posebej zahvalimo.

Letošnja tema praznovanja je bila zdravo staranje.

Po vsej Avstraliji so občine in drugi organi organizirali različne poslave in dejavnosti, katerih so se udeležili naši starejši. Tudi v Newcastleu je bilo živahno. Koncerta, kjer je med drugim nastopil znani pevec Kamal, se je udeležilo čez šest tisoč ljudi, Ethnic Communities Council pa je organiziral srečanje v obliki razstave, kjer so različne etnične skupine ali posamezniki razstavili svoja ročna dela. Med razstavljalci je bil tudi slovenski rojak Ivo Klopčič, ki živi v Newcastleu že vse od njegovega prihoda v Avstralijo 1951. leta. Čeprav je njegovo ime zelo dobro znano v slovenski skupnosti v Newcastleu in drugod, le malo ljudi ve, da je izredno dober lesni strugar ali woodturner in da ve iz lesa napraviti marsikaj. Vprašali smo ga, da nam sam kaj več pove o njegovem konjičku ali hobiju.

Po začetnem pozdravu, je pogovor stekel takole:

M.G.: Kdaj ste prvič začeli razmišljati o vašem sedanjem hobiju?

I. K.: Še ko sem bil zaposlen, sem že začel študirati, kaj bom počel, ko se bom upokojil. Videl sem vse preveč ljudi, ki so se naravnost bali upokojitve in so bili takorekoč izgubljeni. Začel sem se pripravljati na ta čas in si začel ustvarjati osnovne temelje za moj bodoči hobi, v kolikor mi bo čas in zdravje dopuščalo.

M.G.: Kaj je vaš hobi in kako ste začeli?

I. K.: Moj konjiček, ki sem si ga izbral, je struganje različnih predmetov iz lesa, toraj lesni strugar ali woodturner kot temu pravijo angleški. Prve ideje sem dobil iz različnih revij, predvsem revije woodworker. Posebno me je navdušila praktična razstava strugalnih izdelkov in demonstracija izdelave same. Ko so moji otroci opazili, da se zelo zanimam za ta hobi, so

mi kupili še več knjig, iz katerih sem se naučil prvih potez o uporabi in vzdrževanju orodja ter o izbiri in pripravi lesa. Ko sem končal moj prvi izdelek, 3 litre veliki lonec, sem dobil še več veselja in korajže.

M.G.: A ste kdaj sodeloval pri organiziranih krožkih?

I.K.: Ja, sem. Ker sem si zelo želel, da se izpopolnim pri izdelavi predmetov, sem se na pobudo prijatelja vključil v organizacijo Woodturners of the Hunter. To sestavljajo 90 procentov upokojniki, katerim je glavni hobi lesno strugarstvo. Med njimi je zelo veliko profesionalcev, kateri imajo veliko izkušenj v tej panogi in rade volje pomagajo novincem. Tu sem si pridobil veliko znanja o lesu, o orodju, o varnosti pri delu in o končni izdelavi lesa.

M.G.: Kake predmete največ izdelujete?

I. K.: Ja, predmeti so različni: sklede raznih vrst in velikosti, vaze, kozarce, krožnike, valjarje, stirinožne stole, stojala za rože, električne svetilke za nočne omarice in še marsikaj. Delam vse stvari brez načrtov. Zamislim si neki predmet in ga tako dolgo obdelujem, da postane tisto, kar hočem. Avstralija ima zelo bogato in zanimivo izbiro lesa, kar je zelo dobro, saj lahko napravim več enakih izdelkov, vendar je vsak drugačen, ker so napravljeni iz različnega lesa.

M.G.: In kaj so vaši vrhunski izdelki?

I. K.: No, moji najboljši izdelki so vsekakor različne ure, zelo sem pa tudi ponosen na kolovrat, kateri je edini predmet napravljen po načrtu. Ta kolovrat je normalne velikosti in v uporabnem stanju, kot se spominjam, ko je kolovrat uporabljala še moja mati pred mnogimi leti. Vse kar rabi je volno in pridne roke predice.

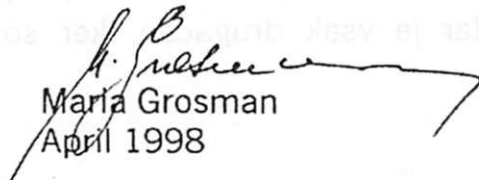
M.G.: Gospod Klopčič, vsi ki poznamo vaše izdelke, se strinjamo z vami, da so vaše ure res čudovite in sploh vsi vaši izdelki so izredno dobre kvalitete. A ste se že kdaj preje javno predstavili publiki z vašimi izdelki?

I. K.: Ne, to je bila moja prva javna predstava. Vedno sem pač bil prepričan, da je to moj hobi le za moje razvedrilo. Ko so pa prijatelji in drugi ljudje videli, kaj lahko napravim, sem dobil vabilo za sodelovanje pri razstavi, katero je organiziral Ethnic Communities Council v tednu starejših. Vabilu sem se rade volje odzval in tako sem razstavil 65 različnih izdelkov. Bil sem zelo presenečen, da se je toliko ljudi zanimalo za moje delo in seveda to mi daje še več poguma in zadovoljstva.

M.G.: In kaj mislite o vašem hobiju danes?

I. K.: Od časa moje upokojitve 1982. leta in sploh, odkar sem imel zelo nevaren srčni napad 10 let pozneje, sem prepričan, da mi je ta konjiček zelo veliko pomagal pri mojem okrevanju, saj v tistem času nisem mogel nič delati ali dvigati, sem pa lahko stal ob stružnici in delal iz lesa, kar koli sem si zamislil. To mi je bilo v veliko potrebno razvedrilo, kar je zelo važno za vsakega starejšega človeka, ker pomaga človeku, da pozabi vsakodnevne skrbi. S tem, da ima človek neki hobi in da lahko pozabi svakodnevne brige, ima človek veliko več volje in se tudi počuti veliko bolj zaželenega in koristnega. Taka dejavnost vsekakor izboljša kvaliteto življenja - posebno starejšim ljudem.

Ivo Klopčič, ustanovni član in dolgoletni predsednik Slovenskega društva "Tivoli", Newcastle, sedaj že nekaj let pomaga fizično in umsko prizadetim invalidom pri poučevanju lesnega strugarstva. Predvsem so to ljudje, ki so postali invalidi zaradi različnih nesreč in si res želijo spet dela. Tem ljudem pomeni majhen dosežek velik uspeh in veliko veselje, tistemu, ki jim stoji ob strani in pomaga, pa izredno zadovoljstvo. Kar vprašajte Ivota Klopčič!

Maria Grosman
April 1998

"Journey of Visions" - a bi-centenary project by the Hunter Region describing the lives of different settlers in the area
This was Klopčič's story

(Photo by Maria Gosman - March 98)

Jaro Dolar

HERMAN IZ KARINTIJE

(Fragmenti)

» Prijatelj, jaz vprašam tebe: Kaj je ena?
Kaj je ena? Ena, ena je Bog sam, ki viša in regira sam...«

(Nadaljevanje in konec)

Drugo vprašanje pa je, kje je Herman učil. Med njegovimi učenci je znan samo Rudolf iz Brugesa, ki to sam poudarja: »Hermannii secundi discipulus.« Možnosti je seveda nešteto, verjetno je bilo to v Španiji ali južni Franciji, kjer je Herman preživel večino svojega ustvarjalnega življenja.

Izkušnje, ki si jih je bil nabral v svojem življenju, morda tudi med predavanji v svoji šoli, so bile bridke. Ime astronomije, ki je bilo zanj skoro sveto, ljudje zlorabljajo, ko se vsega lotevajo z zadnjega konca, ko ne poznajo niti njenih najosnovnejših prvin. Prispodoba o letenju Ikarja, ki se je soncu preveč približal, tako da se mu je stopil vosek, s katerim so bile zlepljene njegove peruti, in je zato strmoglavil v morje, je morda namig na kakega njegovega učenca, ki ni uspel. Morda je to razočaranje učitelja, ki se mu je spridil učenec. Če namreč izpeljemo prispodobo do konca, vidi Herman v sebi Dedala, ki se je, sledeč Thierryjevemu zgledu, povzpел do sončnih višin astronomske znanosti. Razočaranje pa ni veljalo samo razmeram v stroki, ampak tudi času in okolju, v katerem je živel. Pripoveduje nam o zavisti tistih, ki so ga zalezovali, in o pehanju za gmotnimi koristmi, o tem, da »ljudje zaničujejo duhovno bogastvo in cenijo samo natovorjene cule zunanega premoženja« stavek, ki bi ga lahko primerjali s Cankarjevim odnosom do družbe in s Prešernovim, »da človek toliko velja, kar plača,« (K. Gantar).

Hermanovo književno delo je osupljivo obsežno. Ni ga bilo vprašanja v tedanji Evropi, ki se ga v svoji posredniški vlogi med arabsko in »latinsko« znanostjo ne bi dotaknil. Vrsta od čistih, vendar zelo svobodnih smiselnih prevodov prek osebnih komentarjev do samostojnih znanstvenih sintez zajema dela iz astrologije in astronomije, o kateri pravi, da je »temelj vseh znanosti«, in iz matematike, posebno geometrije kot teoretične osnove za astronomske študije. Po naročilu Petra Častitljivega se je moral ukvarjati celo z muslimanskimi verskimi anekdotično-novelističnimi spisi. Nekakšen filozofsko-astronomski povzetek vsega tega pa je v razpravi »De essentiis«. Pri tem seveda ne smemo pozabiti, da ga je šolsko delo gotovo tudi močno obremenjevalo. Ko danes stojimo pred vso to množico rokopisov, ki se po zanesljivosti med seboj močno razlikujejo, se srečujemo z vprašanji, za katera še nimamo ustreznega odgovora. Raziskovalci analizirajo njegov stil, razpravljajo o avtorstvu Hermanovih del, ki so sporna, in iščejo doslej morda še neodkrita dela, ali vsaj zanesljivejše verzije znanih rokopisov.

Prvo doslej ugotovljeno in datirano Hermanovo delo je »Liber sextus astronomiae (šesta knjiga astronomije), ki se navaja tudi pod naslovom »Zaelis Fatidica« (Zaelova, tudi Sahlova, prerokinja), včasih tudi »Pronosticon« (napovedovanje). Napisal ga je v 9. stoletju Zael (Sahl) ben Bixr (Bišr). To je astronomska razprava, katere šesti, astrološki del, dotlej še ni bil preveden. Na začetku spisa je nekaj Hermanovih lastnih stavkov, ki so značilni za njegove tedanje nazore. V izvajanjih učenega Žida je Herman sprejemal nauk o povezanosti med nebesnimi pojavi in zemeljskimi dogodki. Ni ga zanimalo toliko uso-

da posameznika kakor učinek, ki ga imajo ozvezdja na svet kot celoto. Po teh nazorih se dajo predvidevati leta gladu in izobilja. Soodvisnost med »zgoraj« in »spodaj« pa šteje tudi med osnovna načela znamenite »Tabulae smaragdinae«, na kateri so gradili svoj nazor o svetu evropski alkimisti.

»Liber ymbrium, quem edidit Hermannus« (knjiga o dežju) zajema vremenske prognoze, ki jih je zbral Herman iz indijskih in zahodnih virov. V raznih rokopisih ima to delo tudi različne naslove. Zanimivo je kot primer zahodno-vzhodne sinteze.

Iz razprave »De essentiis« se da razbrati, da je Herman avtor oziroma prevajalec dela »Introductorium in astrologiam Albumasaris Albalachi« (»Uvod v astrologijo, ki jo je napisal Abu Ma'shar Ja'afat al Balki«). Nekako ob istem času je ta »Introductorium« prevedel tudi Johannes de Sevilla, vendar preveč suženjsko. Sploh je treba Hermana šteti med prevajalce, ki niso prevajali od besede do besede, ampak so se skušali dokopati do smisla v stavku in ga po svoje oblikovati. (Ali nismo nekaj podobnega ugotavljali tudi pri Trubarju?) Knjiga je, kot se bere v prologu, razdeljena na pet delov: »prvi, o iznajdbi astrologije, drugi, o vplivu, ki ga ima gibanje ozvezdij, tretji, o kakovosti tega vpliva, četrti, o utemeljitvi astrologije, peti, o koristih astrologije.« Utemeljitev Abu Ma'sharjevih nazorov sloni na Aristotelovi naravni filozofiji, na njegovem pojmovanju o ureditvi sveta. Tako je tudi pod vplivom astrologije, predvsem pa seveda po arabskih prevodih dotlej v Evropi neznanih oziroma izgubljenih del, prodiral Aristotel vedno globlje v zavest zahodnega sveta.

Morda najpomembnejši med Hermanovimi prevodi je Ptolemejev »Planisferij«, razprava, katere grški izvornik in arabski prevod s komentarjem Maslama ibn Ahmeda al-Majritija sta izgubljena. Kasneje se je v Carigradu našel še en prevod, a devet prepisov in tri zgodnje izdaje pričajo, da ima prav Hermanov prevod, kot pravi Clerval, »čast, da je bil prvi, ki je uvedel Ptolemeja v šole Zahoda.«

Za največje in nedvomno najbolj izvorno Hermanovo delo »De essentiis« so ohranjeni trije rokopisi, četrti — samu fragment — se je pred leti pojavil v privatnih rokah. — Najstarejši je rokopis iz neapeljske nacionalne biblioteke. Sodeč po načinu kratic, ki se dajo časovno omejiti, je s konca 12. stoletja, torej žal, ne več iz časa, ko je Herman še živel. Napisan je na pergamentu. Drugi, ki mu manjkata začetek in konec, je iz 14. stoletja. Tudi ta je na pergamentu. Hranijo ga v nekdanji knjižnici Britanskega muzeja. Tretji je iz Oxonijeve zbirke oxfordske Bodleiane. Napisan je na papirju in je datiran: 1423. Ker se oba angleška nekoliko razlikujeta od neapeljskega, je nastala teorija, da sta prepisana iz originala, ki naj bi ga popravil Herman sam, ali njegov prijatelj Robert. Saj je znano, da se je Robert po bivanju v Španiji vrnil na Angleško.

Na osnovi matematičnih oziroma geometrijskih sklepanj prihaja Herman do ugotovitve, da zemlja miruje. — Ko razpravlja o kovinah, izraža tedaj med alkimisti splošno mnenje, da kovine rastejo v drobnozemlji, da se spreminjajo in razvijajo. O tem, da bi lahko ljudje ta postopek pospešili in posegli v naravni tok, pa Herman dvomi. Že prej smo opozorili, da je vsa njegova kozmologija sorodna z alkimistično. Na tem področju se astrologija in alkimija srečujeta, saj posamezni planeti »ustrezajo« posameznim kovinam.

Kroženje ozvezdij okoli središča, namreč zemlje, je harmonično tudi v glasbenem smislu te besede. Takole pravi: »Če torej, kakor v glasbi, vsako pravilno gibanje rodi zvok, in kakor ne more biti soglasja, če ni sorazmerja med glasovi, prav tako se — kakor trdijo

pitagorejci — tudi nebeško oblikovanje sveta sklada s kroženjem, ki ustreza časovnemu razdobju (po vzhajanju in zahajanju zvezd) in zvoki se menjavajo po načinu soglasja.« (S. Tuksar: Glasbeno teoretski fragmenti...).

Hermanovo poznavanje antične mitologije je bilo najbrž tudi v tedanjem času, v dobi prve renesanse 12. stoletja, nadvse temeljito. Vedno znova in znova se sklicuje na zgodbe o mitičnih junakih in bogovih, ki v njegovih astroloških razgabljanjih živijo dokaj stvarno življenje. Včasih zbuja njegova astrologija vtis, da neposredno prenaša lastnosti in morda tudi sam mitos o antičnih bogovih na planete, ki se ljubijo in sovražijo. Tako imajo nekatera zgodovinska obdobja in narodi, ki se v njih pojavljajo, poteze teh bogov. Arabski narod je pod Venerinim vplivom podvržen nasladi, ljubosumnju in mehkužnosti. Marsova vlada pa ga dela jeznega, zlobnega in okrutnega. (Tu se Herman seveda ne zaveda, da so za te lastnosti krive pravzaprav zvezde!) Kljub globokemu spoštovanju do arabske znanosti se je Herman dal zapeljati do moralne obsodbe Mohameda in do vse navlake pristranskih sodb.

Zanimivo je Hermanovo razpravljanje o duhovih, ki nimajo mnogo skupnega z angeli. »Veselijo se človeške oblike in se radi mešajo z ljudmi katerega koli spola.« Kakor je ta misel v tem času še nenevarna, pa je dobila kasneje z enačenjem duhov s hudiči, z inkubusi in sukubusi teoretično izhodišče in kasneje celo pravno utemeljitev za čarovniške procese. Napačno bi bilo, če bi hoteli Hermana idealizirati. Bil je otrok svojega časa in tedanje miselnosti ni mogel preseči.

Razprav o spisu »De essentiis« so se lotevali razni raziskovalci tako, da so ugotavljali vire in vplive, ki jih Herman ni skrival. C. Burnett, eden njegovih največjih poznavalcev, sodi, da se je Herman »dvignil nad svoje vire in je povezal svoje arabske in latinske avtoritete v sintezo, ki je bistveno njegova... Hermana lahko imamo za filozofa neodvisnih nazorov... Mislim, da delo »De essentiis« zasluži, da ga imenujemo umetnino.«

Med astrološka dela je treba šteti še spis, ki ga navajajo kar s tremi naslovi: »De indagatione cordis«, »De occultis« in »Tractatus de rebus alsconditis« (O raziskavah srca, O skrivnem in O skritih rečeh). To je kompilacija raznih arabskih in grških astroloških del. Največ prostora zavzemajo navodila za iskanje skritih zakladov.

V protiislamski akciji Petra Častiljivega je Hermanu pripadel pomemben delež. Prevesti je moral dve deli. Njuna naslova se glasita: »De generatione Mahumet et nutritura ejus. Transtulit Hermannus Sclavus, scolasticus subtilis apud Legionem hispaniae civitatem« (O rojstvu in vzgoji Mohameda. Prevedel Herman Slovan, bistroumen in temeljit učenjak v španskem mestu Leonu) in »Doctrina Mahumet que apud Saracenos magne auctoritatis est ab eodem Hermanno translata cum esset peritissimus utriusque lingue latine scilicet arabice« (Mohamedov nauk, ki ima pri Saracenihi veliko veljavo, preveden od istega Hermana, ki je bil nadvse večšč obeh jezikov, latinskega in arabskega).

Pohvalni prilastki ob njegovem imenu spadajo v propagando za akcijo, ki naj bi pritegnila pozornost bralcev oziroma poslušalcev. Sem šteje gotovo poudarjanje Petra Častiljivega o tem, da so prečesali »najbolj skrite(?) knjižnice barbarskega naroda«, morda tudi pritegnitev Saracena Mohameda. Vse to naj bi dalo delu pečat čim večje verodostojnosti. Prvi izmed obeh spisov »De generatione...« je zbirka legend o Mohamedu, ki je, obogatena z arabsko bujno domišljijo, nastala pod vplivom židovske tradicije.

Zanimivejše je drugo delo iz muslimanske tradicije »Doctrina Mahumeti«. Njegov izvirnik je znan v mnogih verzijah kot »Vprašanja Abdallaha ibn Salama«. Čeprav gre za zelo priljubljeno knjigo, je stavek o »veliki veljavi« močno pretiran. Mohamedanskim teologom je bila stvar sumljiva kot rabinska propaganda. Med sto, morda tudi več vprašanji, ki jih postavlja Žid Abdallah Mohamedu, niso samo teološka, o nebesih, peklu in sodnem dnevu, ampak tudi navadne uganke. — Štetje po obrazcu »Kaj je ena?, kaj sta dve? kaj so tri? itd.« spada med katehistične zapomnice, ki jih pozna tudi slovenska narodna pesem: »Prijatelj, jaz vprašam tebe: Kaj je ena? Ena, ena je Bog sam, ki viža in regira sam...« Poznavalec arabske tradicije James Krtizeck (»Peter the Venerable and Islam«) sodi, da je Herman zelo dobro zadel ton arabskega originala.

Tretje, in sicer najpomembnejše delo, ki ga je bil naročil Peter Častitljivi, je prevod Korana. Zdi se, da je Herman pri tem sodeloval le v začetku, morda pa sploh ne, ker je bil tedaj zaposlen že z drugim delom. Ni pa izključeno, da je Peter Častitljivi poklical oba izvedenca šele tedaj, ko z delom prevajalske skupine, ki so jo sestavljali Peter iz Toleda, Peter iz Poitiersa in Mohamed, ni bil zadovoljen. — V svojem uvodu govori Robert o težavah, ki jih je imel pri prevajanju. Razporeditve sur se ni držal kdaj pa kdaj je pripisal celo kakšno ujedljivo opombo. Kasneje so ugotavljali, da sta bila pred Robertovim prevodom dva starejša, en sirijski in en turški, vendar so bili to le izvlečki in komentarji. Vsekakor gre za prvi bolj ali manj avtentični prevod, ki je ovrgel nekaj nesmiselnih predsodkov o islamu. Poseben pomen pa je dobil Robertov prevod, ko je tristo let kasneje izšel pri Bibliandru (Theodor Buchmann) v tisku obenem s Hermanovima spisoma in polemično razpravo Petra Častitljiivega. Prepis zbornika, ki so ga našli v Carigradu, je preskrbel Poljak Klement de Vislica po naročilu Dubrovčana Ivana Stojkovića, ki se je 1437 mudil v Carigradu.

Če danes skušamo oceniti Hermanov pomen, se moramo predvsem zavedati dobe in miselnosti, ki ga je oblikovala. Nimamo namreč pravice, da bi se zmrdovali nad astrološkimi in drugimi danes premaganimi miselnimi vzorci. Pri analizi njegovih del so mu bili krivični nekateri raziskovalci, ki so govorili o zmedeni mešanici raznih idej in celo o tem, da mu manjka smisel za sintezo, a niso spoznali, da gre prav za edinstveno sintezo arabsko-antičnih tokov in spoznanj, ki so v veliki meri po njegovi zaslugi postala sprejemljiva tudi za krščanski Zahod. V svetu, v katerem so bili Aristotelovi naturalistični spisi še neznan ali celo izgubljeni, je misel grškega univerzalnega filozofa — res le prek arabskih prevodov in komentarjev — Herman prenesel v evropsko zavest. Ni sicer mogoče reči, da si del Alberta Velikega in Tomaža Akvinskega brez Hermanovega prispevka ne bi bilo mogoče zamisliti, gotovo pa je tudi on prispeval k temu, da so postale Aristotelove ideje splošno znane in priznane. Ni pomembno, da se je to dogajalo prek astroloških razglabljanj, mogoče je celo, da sta bili v srednjem veku prav astrologija in z njo alkimija najuspešnejši posrednici za nova spoznanja. Tudi njegovi astronomski nazori, njegova sklepanja o mirujoči zemlji, ki da je središče vesolja, so danes premagani. Prav gotovo pa so bili njegovi računi in njegova geometrijska merjenja za nadaljnje razumevanje in raziskovanje vesolja plodni.

Čeprav vemo, da sta se ob Hermanovih delih napajala, le dva avtorja, Gundisalvus in Rudolf iz Bruges, ni nobenega dvoma, da je bilo Hermanovo delo med začetnimi vzpodbudami za nov način mišljenja.

Rojen nekje pod Alpami, se je sredi intelektualnih središč tedanjega časa povzpел v sam vrh posrednikov med arabsko in zahodno znanostjo. Bil je eden tistih dolgo nepriznanih, šele ob prvih tiskih znanih in komaj v zadnjih desetletjih upoštevanih ustvarjalcev tistega, kar danes imenujemo evropska univerzalnost.

Rafaelova družba

Rafaelova družba je cerkvena ustanova v sklopu slovenskih škofij. Leta 1906 je začela z delovanjem ljubljanska podružnica dunajske Družbe sv. Rafacla za varstvo slovenskili izseljencev, leta 1908 pa je bila ustanovljena samostojna slovenska Družba sv. Rafacla v Ljubljani. Njen prvi predsednik je bil dr. Janez Evangelist Krek. Prva svetovna vojna je onemogočila delovanje družbe; ponovno je bilo njeno delovanje pretrgano od leta 1945 pa vse do leta 1990, ko so slovenski škofje v Ljubljani ustanovili Katoliško središče Slovencev po svetu. Nu. simpoziju v Stični leta 1995 se je središče preimenovalo v Rafaelovo družbo s sedežem na Poljanski 2 v Ljubljani, kjer je tudi uredništvo mesečnika za Slovence na tujem Naša luč.

Družba trenutno deluje sumo na osnovi prostovoljnega dela in je povezana z Zvezo slovenskih izseljenskih duhovnikov in pastotalnih sodelavcev v Evropi ter z drugimi slovenskimi župnjami in ustanovami po svetu.

Vsako leto prireja po vseh župnijah v Sloveniji Nedeljo Slovencev po svetu, da bi na ta način osveščala slovensko javnost s problematiko naših rojakov (vsch generacij) na tujem. Zato pripravlja razstave in predavanja o življenju izseljencev ter v sodelovanju z izseljenskim društvom Slovenija v svetu organizira obiske in tečaje zlasti za skupine mladih, dljakov slovenskih tečajev, nastope pevskih in drugih kulturnih skupin po župnijah v domovini itd. Rojake na tujem oskrbuje s slovenskimi knjigami, video kasetami in drugimi pripomočki in zbira arhivsko gradivo o njihovem delu in življenju. V Republiki Sloveniji želi ustvarjati prijaznejše okolje zanje, da bi rudi obiskovali svojo domovino ali domovino svojih prednikov in bi se vsaj nekateri tudi za stalno vrnili. V tej zvezi, pomaga s svetovanjem in posredovanjem pri reševanju tovrstnih težav. Navezuje tudi stike s Slovenci na ozemlju nekdanje Jugoslavije in z našimi misijonarji po svetu. Sodeluje z inštitutom Studia Slovenica.

St. Raphael Society

The St. Raphael Society is an ecclesiastical institution within the Slovene dioceses. In 1906 a Ljubljana branch of the Vienna St. Raphael Society began working for the protection of Slovene emigrants. In 1908 an independent Slovene St. Raphael Society was founded in Ljubljana. Its first president was Dr. Janez Evangelist Krek. The First World War made it impossible for the Society to function and its work was interrupted once again in 1945, only resuming in 1990 when the Slovene bishops in Ljubljana founded the Catholic Center for Slovenes Around the World. The Center was renamed the St. Raphael Society at a symposium in Stična in 1995. Its headquarters is at Poljanska 2, which is also the editorial office of *Nuša luč*, a monthly publication for Slovenes abroad.

At present the Society operates on an exclusively volunteer basis and is connected to the Association of Slovene Emigrant Priests and Pastoral Workers in Europe, and other Slovene parishes and institutions around the world.

Once a year it organizes in all parishes in Slovenia the Slovenes Around the World Sunday, which is a way of informing the Slovene public about the problems of our countrymen of all generations. It holds exhibitions and lectures on the life of emigrants and in association with the emigrants' society Slovenia in the World organizes visits and courses particularly for groups of young people and schoolchildren attending Slovene courses, appearances by choral groups and other cultural groups around parishes in Slovenia, etc. It supplies our countrymen abroad with Slovene books, video cassettes and other aids and collects archive material on their life and work. It wishes to create a pleasant environment for them in the Republic of Slovenia so that they will want to visit their homeland or the homeland of their ancestors, and so that at least some will move back permanently. In this regard it helps by providing advice and intervening to resolve related difficulties. It also forges links with Slovenes living in the territory of the former Yugoslavia and with Slovene missionaries around the world and works in cooperation with the Studia Slovenica institute.

TEMNA MISEL

Še ravnokar je na drevesu visel
namesto lista vsakega – zlatnik.
Iz mene pa prišla je temna misel,
Predme postavila težak mejnik.

(Sydney 1958)

Zasenčila je evkalipta krošnjo.
Sto sonc je ne bi pozlatilo zdajl
Mejnik je zdrobil mojo zadnjo prošnjol
Izbrisana je zame pot nazajl

By Pavla Gruden.

Izseljenka, vsa revna, šibka, tujka,
Primorana tu tavam brez smeri . . .
Nad tokom svojim vrba sem žalujka.
Na dom izgubljen misel me boli.

MOJA ROSNA LETA

"Kmalu bo potekel rok za vlogo pritožbe svojcev - žená in otrok političnih zapornikov in žrtev komunističnega režima..., nekoga pooblasti, da te bo zastopal..." Sestrino sporočilo me je presunilo, kakor strela z jasnega. Ali sem tudi jaz žrtev komunističnega režima?

Pa saj sem bila vendar rojena že po vojni, v svobodni Jugoslaviji. Da, rojena sem bila v času pijanega zmagoslavja in vriskajočih parol: Tito - Stalin - Tito-Stalin..., mi smo Titovi, Tito je naš..., Tito - partija, Tito - partija, Tito - partija, smrt fašizmu, svoboda narodu..., ...dol z izdajalci...!!!

...Sramujte se, otroci staršev nazadnjaških nazorov in protidržavnih elementov! Tvoj oče je bil skrivač, bil je izdajalec nove Jugoslavije, bil je v zaporu, ker je bil izdajalec, zaplenili so vam posestvo, ker je vaš oče izdajalec, ker je simpatiziral z domobranci, sovražniki naše nove Jugoslavije. Tvoji strici so bili domobranci, zato so jih pobili..., sram te bodi!

Naj me bo sram? Sram zakaj? Nikdar me ne more hiti sram mojega ata, naš ate je pošten, naš ate je izobražen in pameten, bolj kot so vsi drugi. On vedno vse ve, vedno ve, kaj je prav in kaj ni prav. Vse prebere, posluša radijo Vatikan, London in Washington in vse ve. Moj ate nikdar ne laže, vedno govori resnico, pa čeprav je nevarno. Moj ate je bil v zaporu zato, ker ni bil izdajalec, ker ni hotel tožiti sosede in ker je govoril resnico! Tega mi ni nihče povedal, to sama vem. Mojemu atu se je zgodila krivica, zaprli so ga in ga tako mučili, ker je vedel, kaj prinaša komunizem in ker ni lagal!

Vse te moje nedolžne otroške misli so mi ponovno začele rojiti po glavi, v katere še vedno verjamem, kot sem verjela kot majhna deklica v povojnih letih, ko sem pogosto morala poslušati boleče očitke od otrok in učiteljev. Nikdar se nisem potuhnila, da bi bila popularna, kakor so bili popularni otroci borcev.

"Ti ne boš dobila malice ali oblek od Rdečega križa, ker imate kmetijo, le otroci delavcev in borcev bodo dobili!"

...Pa kaj za to in tisti hlebčki in margarina, saj je tudi mamin koruzni kruh dober, kadar je svež. Moja sestra pa tudi hitro raste, njena obleka ji bo kmalu premajhna in čevlji tudi, da bom lahko jaz nosila in mi ne bo treba bosa v šolo, ker so mi ta stari čevlji že dolgo premajhni in me močno žulijo. Obleke imam samo dve, ena za k maši in za šolo, drugo pa za doma, lačna pa res nisem, ker sami pridelamo hrano doma in nam ni treba ničesar kupiti. Tovarišica mogoče ne ve, da imam še sedem bratcov in sestic, da so nam zaplenili kmetijo, da ne

poznam denarja in si ne morem kupiti bonbončke, kakor drugi otroci, ker moj ate ne dobi plače za svoje delo. Kadar prodamo kakšnega telička, gre denar za davke in moramo neskončno šparati...

"Ali hodiš k verouku? Ali hodiš v cerkev?" so nas pogosto spraševali v šoli.

"Ja, hodim k verouku in v cerkev", sem odločno odgovorjela in vsa zardela do ušes. Moje sramežljivosti me je bilo sram, da bi se kar pogreznila pod zemljo, če bi se mogla. Te moje obupne rdeče ličke, vedno me izdajajo, da prehitro utihnem in se ne upam vsega povedati, kar mi leži na srcu. Samo župniku so menda všeč, ker me tako rad uščipne v lička, da potem še bolj gorijo.

"Ne, moj ate ni bil borec; ne, ni bil partizan..." in ponovno zardevam v okrogla lička, da se še bolj sramujem sama sebe. Zaradi mojih vročih ličk si ne upam povedati, da se moj ata ni hotel boriti za komunizem, da ni hotel ubijati ljudi, zato je bil doma, dokler je lahko bil. Ker ni smel biti doma, se je skrival v gozdu. Dve leti se je skrival v podzemni gozdni jami, ker so ga vsi iskali, da bi moral z njimi. Ko se je končala nora vojna, je hotel čez mejo, kakor mnogi drugi mladi fantje iz vasi, kakor njegova najmlajša brata, ki se nista nikdar vrnila, ker sta bila umorjena od osvoboditeljev Jugoslavije. Stric Lojze je umrl v Škofovih zavodih, od lakote in mučenja, nekdo ga je slikal tik pred smrtjo in nam prinesel sliko težko spoznavnega okostnjaka v njegovih mladostnih 20-letih; pokopan pa je nekje na Ljubljanskem gradu. Za mladoletnim stricom Milanom je zginila vsaka sled; čutim, da je bil vrnjen iz Vetrinja in umorjen nekje v Kočevskem Rogu, preko bližnjega hriba moje domače vasi.

Tudi mojemu atu je mama spakirala nahrbtnik in se od njega poslovila, pa se je čez nekaj dni že vrnil: "Ne morem te pustiti same s petimi majhnimi otroci, kar bo pa bo, saj nisem nikomur nič hudega storil".

Začele so se strašne hišne preiskave. V živem spominu so mi grobi policaji v črnih usnjenih uniformah na brnečih motorjih, ki so nas pogosto vznemirjali. Spominim se dolgih sabelj, s katerimi so prešpikali in prečesali ves senik, če se kje skriva kakšen domobranec. Tega pomembnega domobranca so končno našli pri sosedovih in krivi so bili vsi vaščani, najbolj pa so bili kaznovali sosedje. Sledile so sodne obtožbe, izgnanstva dveh družin, zagovori, zaplembe, tudi naše tričetrtnine kmetije. Samo za preživetje so nam pustili in sledil je skoraj dveletni zapor našega ata.

Bilo mi je komaj dve leti in se živo spominjam, kako nas je mama neke nedelje razveselila: "Otroci, hitro se oblecimo, gremo na vlak, na Ig, obiskati našega ata v zaporu...."

V prvič sem se peljala z vlakom... "Joj, če ne bomo zgrmeli po tej dolini, ker vlak tako hitro poskakuje? Glejte mama, v luknjo gremo, kar pod zemljo!"

"Ne, to je tunel!" me je podučila starejša sestra.

"Hvala Bogu, tukaj smo, na Igu, sedaj pa še nekaj kilometrov peš, pa homo pri atetu", se je veselila s solzami v očeh naša uboga mama. Dolga pot in prašna cesta je bila, moji premajhni čevlji pa so me strašno ožulili.

Iški zapori: velika stavba, s temnimi železnimi gartrami na oknih, ob vhodu nekaj velikih črnih volčjakov, ki so se besno zaletavali v nas. Stiskali smo se maminega krila in se počutili varne. Po kratkem čakanju smo smeli v bolniško sobo, kjer je bilo mnogo železnih postelj, pokritih s sivorjavimi vojaškimi odejami.

Iz ene postelje me je poklical moj ate: "Pridi k meni moja mala punčka, saj jaz ne morem hoditi..." Skobacala sem na trdo posteljo pod odejo in se privila mojemu atu okrog vratu. Nisem se premaknila ves čas, tako varno in lepo je bilo ležati ob mojemu atu, saj sem ga boleče pogrešala dolge mesece. Kar tu bom ostala!

Na sredini sobe je stal mrki stražnik in nam vse prehitro ukazal, da je konec obiskov. Oklenila sem se še tesneje atu okoli vratu trdno odločena, da ne grem domov, ostala bom tukaj pri mojem atku, v zaporu!

"Ne, ne, pustite me, ostala bom tukaj pri mojem atku!" sem hlipala ter se otepala grobih rok paznika, ki me je hotel spuliti iz atetovega objema. Nisem razumela solz mame in ata, mislila sem, da jokata, ker ne ubogam in nočem domov. Popustila sem, ubogala sem, da ne hosta mama in ate tako žalostna.

Težko sem čakala in prosila mamo, kdaj bomo zopet smeli na Ig obiskati našega ata.

"Za Veliko noč", nam je obljubljala mama. Šteli smo dneve do Velike noči.

Mama se je ves teden veselila Velike noči. Na bone je kupila nekaj blaga zame in za mojo starejšo sestrico za najine prve oblekice, sosedova šivilja pa jih je sešila. Oh, kako so bile lepe nove oblekice, živo rdeče z mnogimi majhnimi belimi račkami. Povrh pa lepi beli predpasniki z nabranimi volančki vse okrog. Obraz ji je kar žarel od ponosa, ko sva oblekice s sestro probali in je vedela, kako naju ho ate vesel v zaporu, ko naju ho videl tako lepi v nedeljo.

Ko sva se dan prej igrali mamice in tovarišice, se je moja pametna sestrica ponovno spomnila dobre ideje, ki so kar žuhoreli iz nje in sem jo lahko le občudovala in posnemala. Skrivnostno mi je zaupala, da so najine punčke zelo revne, ker so samo iz belih pleníc in kako bi bile vse lepše, če bi tudi one imele lepe oblekice, kakor jih imava medve. Prosila me je, če sme pod mojim prepasnikom zrezati eno flikico iz obleke, s katere hova naredili oblekico za najine punčke iz cunj. Ker ho ta luknja pod predpasnikom, jo ne ho nihče videl in tudi mami ne smem tega nikdar povedati. Moja starejša sestra je bila zelo pametna in je vse vedela, zato sem ji zaupala, da je tako vse prav. Mojo oblekico z veliko luknjo na sredini krila sva skrili v temen kot omare, da jo mama ne hi videla. Punčke iz cunj pa so bile res lepe v novih oblekicah.

Na Velikonočno jutro, ko je vsa hiša dišala po čistoči, žegnu in sveži potici, je mama spakirala košaro teh blagoslovljenih dobrot in nas otroke priganjala, da se naj hitro oblečemo, ker gremo na Ig v zapor k atetu. Čudila se je, zakaj je moja oblekica zmečkana v kotu omare in mi je hotela pomagati. Nenadoma se je zgrudila na tla, ko je našla mojo uničeno obleko. Brez besed in v veliki bolečini je ječala na tleh. "Moj Bog, Marija Pomagaj, zakaj, zakaj?" je le hlipala vsa zrušena. Ko si je opomogla, je nenadoma odšla sama na Ig, s sestro pa sva morale ostati doma, kar je bila za naju strašna kazen.

Dolgo, dolgo sem morala čakati, da sem ponovno videla mojega ata. Ko se je vrnil domov je bilo, kot bi sonce ponovno posijalo. Toda še vedno ni mogel hoditi in je moral takoj v posteljo. Vsi otroci smo poskakali k njemu na posteljo in smo skupaj peli pesmice. Le moj enoletni bratec ni hotel blizu, saj ni vedel, kdo je ta tujec v mamini postelji. Dopovedovala sem mu, da je to naš ate in naj gre k njemu, ker ima tudi njega rad. Po nekaj dneh se ga ni več bal.

Ata se dolgo časa ni mogel premakniti, revmatizem ga je popolnoma zlomil. Vse domača zdravila je probal, tepel se je s koprivami, da je bil ves otečen in smo otroci jokali namesto njega. Jokali smo tudi, kadar je mama spekla kruh, nato pa je zaprla ata v krušno peč, da se bo še on prekuhal, nam je razlagala. Bali smo se zanj, da se bo preveč spekel, pa se ni; po nekaj letih je ozdravel. Zopet smo bili srečna in ponosna družina, vse drugo pa ni bilo tako važno.

S pokončnim značajem sta nam bila naša mama in ate vedno najboljša učitelja in najsvetlejši vzgled v našem življenju. Vera, ljubezen, poštenost in odkritosrčnost so vrline, ki nam je njuna dota, ki nam dajejo pogum in moč v življenju, da se ne ustrašimo spoprijemati s karkoli nam je namenjeno. Kakor je Božja volja, nas še vedno opominja moja ostarela in izmučena mama.

Kdo mi naj povrne za moje otroške bolečine? Prepričana sem, da ni denarja na tem svetu, ki bi mi lahko izbrisal moj spomin, moje otroške solze, ki so oblikovale moje današnje življenje. Ljubezen mojih staršev mi je bogato plačilo za vse, kar sem bila prikrajšana v rosi mladosti. Vera, ki sem se jo naučila od staršev, me tolaži, da je le Bog pravični sodnik.

Naj mi nova slovenska oblast povrne za njihovo krivično in krvoločno preteklost, ki jo še danes zagovarja? Iskreno opravičilo bi resnično pomagalo, da bi lahko iskreno odpustila. Ali lahko odpustimo nekomu, ki ne vpraša za odpuščanje? Pa vendar, moj Bog, prosim Te, odpusti njim, ki ne vedo kaj delajo!

Jožica Marn-Gerden

*Je hribček pod Čavnom k Vipavi se vlegel,
brezbrižno pred burjo je v snegu zaspal,
spomladi pokukal krog sebe in sedel,
zadihal, zavriskal. Tako je dejal:*

*»Pozdravljena, sestra Vipavska dolina.
Prebudi se, vstani! Nihče več ne spi.
Se s pesmijo tvoja prebujata mladina.
Pridruži se krogu veselih vasil*

*Od Čavna do Štanjela, s Cola do Soče,
v tem času z zaupanjem miglje vsak kmet.
Povem ti, še meni pri srcu je vroče
ko gledam krog sebe pomladni zalet.«*

*»Nikar ne prenašli se, hribček veseli.
V dolini ni samo veselje, to veš!
Še naši pradedje pred Turki so peli:
Sovražnik na konju, Vipavci pa peši!*

*A vendar ne ustraši se mojih besed.
Če stopiš do Križa, dobil boš razlago.
Ta hribček že zdavno stoji ti sosed,
skrivnostno postavljen na trdno podlago.*

*Varujta med sabo Vipavsko dolino
pred burjo prehudo, ki ruši naš krov,
da trta bo grozdja rodila, da vino
bo s pesmijo grelo kri naših sinov.*

Vipavski škrjanček

Aforizmi

Polena pod noge mečejo upogljivci.

Kdor ti obljublja sonce,
te bo spravil v svojo senco.

Lov na čarovnice juhuhu,
Lov na čarovnike tabu . . .

Potrpljenje po trpljenju.

PRIČAM

Tone Kuntner

Pričam o nas in o naših dneh.
(Golčim besede srca in vesti.)
Pričam za naše sinove in hčere,
da ne bi živeli, kot mi, brez vere
v prihodnje dni:
z našimi morami in strahovi,
z našimi zmotami in lažmi.

Pričam o narodu in domovini,
ko paberkujejo domačini
na lastnih poljih bogati med brati.
Golčim iz domačih vasi in tujine,
iz slehernih naših domov in grobov,
iz porušenih hramov, zaraščenih njiv,
iz trnja, robidovja in kopriv.

Pričam o zemlji, vodi in zraku,
ko vse bolj mogočni s hruporn in strupom
dобрine množimo
in vse bolj nemočni kljubujemo raku.
Golčim v jeziku bolnih dreves,
trav in cvetlic, hirajočih teles;
v jeziku poeta, ki nima jezika.

Pričam o živih in mrtvih rečeh,
v katerih po nikdar odkritih poteh
skrivnostni ogenj nevidno prehaja
z ene na druge.
Golčim o človeku,
o neugasljivosti sanj in življenja,
o upu v upanje.

Pavla Gruden

ON THE WAY

By Katarina Mahnič

'Wow! Phil Collins', were her first words after opening the car door. She didn't say hello or ask where he was going. She almost beheaded him with her surf-board which she pushed somehow onto the back seat.

She got into the front seat with her little rosy back-pack, fastened the seat belt and with a fake warning in her voice asked, 'What will stop you without that?' as if all the radio and television stations weren't intrusive enough.

'You have no right to ask me how I feel', the tender voice of Collins answered, while the rays of the sun danced on the windows and changed everything into a movie scene.

He thought her very lively. With her she brought the smell of salt, gently mixed with a wafting of perfume, which long ago surrounded some other girl. With one hand she tried to put in order her half wet and messy hair and with the other, her broken black sunglasses which would not sit properly on her nose.

She tilted her head, looked at him with surprise, as if she had just at that moment noticed that someone was beside her, and asked, 'Hey. Are you romantic?'

'Yeah! It's a movie scene' he muttered with clenched teeth. A sweet movie with silly dialogue, when the two main characters fall madly in love, accompanied by maudlin sniveling from female parts of the audience.

He became furious, mainly because he had often had to listen to the same stupid teasing questions from his friends, true blue males! They waste their time together and despise what they see as a woman's world.

He liked tender songs and when he was stoned, he looked at the shooting stars at night, marvelled the sunset blazing in the windows of the city's skyscrapers.

After these romantic moments he had always felt awful, unmasked and attempted to improve his macho image with a robust oath or hard drinking sessions.

Secretly he envied girls as they didn't have to show off all the time. They could daydream openly, share romantic secrets and cry out their sadness in a comforting hug with one another.

But now he had to defend his manhood. He lit a cigarette, took a deep breath and told her, in the manner of Phil's song (but less gently) that what was going on inside of him was none of her bloody business! He told her that her hair-do was awful, and that, with those broken glasses. She looked truly stupid. Criticising her appearance seemed to him the best way to affect and quieten her. She gave him a tiny, little smile and even took off her glasses, not because of his rude remark, not at all...

It was as though she really wanted to look into his eyes and tell him something. 'You know, sometimes I have a funny feeling about meeting people. As if I might have met them before. I seem to recognise gestures, poses and looks of the many people I get to like. That's why I immediately begin a conversation when supposedly decent people would wait to be introduced. We talk like friends already.'

She stretched back to get her surf-board and with the broken glasses on her nose again, left the car with far less noise than she'd made on her arrival. 'Thank you and I'm sorry that I made a mistake', then she was gone, disappearing before he could give her the only thing that he really liked about himself, a sincere and wide almost childish smile.

She left that fresh smell and an islet of sand in the middle of the seat. Now he's smiling and he's angry, repeating feverishly, 'Of course I'm romantic. What do you think, but I bugged up everything again.'

Above the road, familiar enough that he could drive with his eyes closed, the heat haze trembled. The sea on the left of him was motionless. Instead of the usual roar of the waves and white foam

spraying towards the sky, the water played around the wide, flat rocks. There, fishermen with long rods and lines, stood outside the shallows. He loved the ocean, this huge dangerous amount of water which continually tempts humans to play in it, to compete with it. The sea is very wise in its eternal craving for victory. It sends waves straight and sideways, from the bottom to the surface, like swirls or enormous heavy swells which knock you down, if you don't catch them at the right time, and then, chuckling, these waves gallop towards the beach without you.

Many times he was exhausted. He spat salty water and with disbelief in his eyes gazed after those waves and promised himself that he wouldn't play their game any more. Some time later, a girl told him he was defeated because he hadn't let the waves surprise him. 'You think the wave should come from where you expect, but the sea has her own life and doesn't care about your plans. Let the waves surprise you sometimes and they will take you with them.' It works. At least with the waves. They began to respect him now he knew their secret.

The life on the land was still dull and repetitive. Every morning he drives along this road to a small coastal town to his hairdressing business. His customers are tourists. He meets them once and never again and he likes that. All of them are charmed by his skill and sunny smile. He possesses an ability for persuading every woman that she looks breath-takingly good, and so they leave proudly, like queens. He receives generous tips and spends them the same night with his friends. He entertains them with never ending stories of a hairdresser's life; about a fragile girl from China who hardly believed him when he told her she would look strange with a Marilyn Monroe hairstyle; about a fat house wife who wanted plaits all over her head. tiny ones, when she was actually almost bald!

He tells them about the elegant French woman who asked to have Lady Di's hairstyle. but superstitiously thought that then her marriage would not survive. His friends think all these stories very funny and laugh uproariously but for him these stories are not funny any more.

On the way home from work this day he took the highway, something he never did. On the other road he would wind along the sea sometimes picking up hitch hikers going home from the beach.

Always the same questions: 'Where have you been? Where do you want to go? What were the waves like today? He'd never let himself become interested in these fellow-travellers, afraid of becoming too close to someone. He was good at superficial communicating and knew what to talk about if the conversation began well. If the meeting was awkward as with that girl, he lost the tread, missed the chance and was left without surprise.

By the side of the road he caught sight of two elderly women. The first one, wearing a windjacket, sneakers and a straw hat, energetically waved at passing cars. The other, in a formal outfit, stood a step behind her, shamefaced, embarrassed, not approving. He stopped a little further past them and blew the horn. They started to run, the first enthusiastically, the second with hesitation. They got into the car, into the back seats, so that the little island of sand remained untouched.

'You see, it works!' shouted the braver one of the two, vivaciously poking her friend. 'I told you that young people travel around the world like this.'

'Yes, but we were waiting almost an hour', the shy one quietly contradicted.

'Oh, it has been fun, you have to admit that. All these astonished faces behind wheels ... they wanted to tell us that we belonged in the cemetery rather than among the hitch hikers. Hey, son, drive more slowly please!'

'You don't even know him, and we haven't told him where we are going either. My God, we haven't even said 'hello' because of your silly excitement'... murmured the other women. But the excited woman didn't care.

'You know what young man', she said, 'I'm sorry but you seem familiar to me. You remind me of my grandson. You're listening to the same music. Who is singing that song? Will...

'Phil', he corrected her, 'Phil Collins'. He stubbed his cigarette out, looked at her with a big smile and asked, 'Hey, madam, are you romantic?'

Marija Pomagaj, prva dama Slovencev

Miha Naglič

Se že katera dama na Slovenskem lahko pohvali z dejstvom, da se ji je od 1800. do danes prišlo poklonit že več milijonov častilcev? Koliko natanko, se ne ve. Zanesljiv je podatek, da je bilo na Brezjah v letih od 1973 do 1996 več kot 2.800.000 osebnih avtomobilov in skoraj 13.000 avtobusov s plačano parkirnico. Če upoštevamo, da parkirnico pobirajo samo ob določenih dnevih, in prištevamo tiste, ki pridejo peš ali z vlakom, potem dobimo oceno, po kateri Brezje na leto obišče od 200.000 do pol milijona romarjev.

Avtoportret slovenske duše

In zakaj prihajajo v tolikšnem številu? Marija je bila vendar že davno vzeta v nebo. Tako vsaj trdijo in ni jih malo, ki v to verujejo. Povsem gotovo pa je, da je na Brezjah njena podoba. In prav ta je tista, h kateri prihajajo, da bi jo videli in z njenim posredovanjem morcbiti ugledali Njo, kateri so se prišli poklonit, k njej pomoliti, nekaj zaprositi, se zahvaliti ali zaobljubiti. »Mnogi med njimi zapuščajo različna pričevanja o svojem odnosu do Marije in proučevanje teh pričevanj je proučevanje slovenske duše.« To je spoznanje, do katerega se je dokopal zgodovinar Jože Dežman, pri čem ko je proučil celo vrsto romarskih knjig, v katere se od 1957. vpisujejo romarji. Nekateri se samo podpišejo, drugi vpišejo tudi prošnjo ali zahvalo.

Knjige so uvedli, da ljudje ne bi več pisali po zidovih in slikah. Do danes se jih je nabralo za pet tekočih metrov! To je arhivska mera, ki pove, da bi bila polica, na katero bi jih pokonci zložili, dolga kar pet metrov. Dežman sprično tega izrednega »londa neznanzuriranih zapisov« trdi, »da tako imenitnega pričevanja o sodobnem ljudskem verovanju, kakršno hranijo Brezje, verjetno ni na Slovenskem in tudi daleč naokoli ne«. Najprej je iz njih razvidno, »da so Brezje res vseslovensko središče«. Romarji namreč prihajajo iz vseh slovenskih dežel, iz zamejstva, zdomstva in izseljenstva. Bo že držalo, da je bil nekdanj, ko so bila romanja še daljša, »vsak drugi Štajer« nurejen na Brezjah.

Iz vpisov je razvidno, kakšen je odnos Slovencev do družbenih skupnosti. Tudi tu se potrди, da smo predvsem družinski ljudje. Šele po družini pridejo na vrsto širše skupnosti: vaška, župnijska, deželna, narodna, kristjanska in svetovna. Česa si v življenju najbolj želimo, kaj nam največ pomeni? Odgovor da nesporni vrstni red: zdravja, družine, ljubezni, izobrazbe ... Iz vpisov so razvidne spremembe časa. Na primer: ko s leti narašča število avtomobilov, vse več ro-

marjev prosi za varno vožnjo in srečno opravljen voziški izpit; ta je za marsikoga življenjski izpit. Očitno je, da večina prihaja na Brezje duhovno pripravljena, z osebno izpovedjo. Nekateri jo izrazijo avtorsko, v verzih ali podobah. Redkejši, a tembolj opazni so zapisi o veri, odnosu do Marije, transcendence ...

Tisto, kar je bilo Dežmanu najprej in najbolj izstopajoče, »je pozitivna težnja po preseiganju. Na eni strani po preseiganju težav in na drugi iskreno hotenje po izboljšanju življenja«. Gre za transcendenco v imanenci, izraženo v željah po osebnem miru, sreči, zdravju, znanju, osebni vrlini, partnerskem ujemanju in družinski harmoniji. Hkrati naravnost preseneča, kako malo je želja po materialnem bogatstvu in hlepenju po oblasti. Politično je v prošnjah komaj prisotno. »Lepo je vladati ljudem, ki te niti v molitvi ne grajajo.« se je ob tem pošalil »proučevalce«. Nekaj več aktualno političnega je bilo zaznati le v vojnih dneh usamosvojitvenega leta 1991. Zato pa v vpisih tembolj in še danes odmeva druga svetovna vojna. Ta je bila pač res »prava« vojna z vso tragično razsežnostjo.

Posvet v slovenskem duhovnem zdravilišču

To in še marsikaj smo slišali v referatu Jožeta Dežmana na znanstvenem posvetu na Brezjah 3. oktobra 1997. Privedli so ga bratje frančiškani, ki že sto let oskrbujejo to »narodno svetišče« v sodelovanju z Gorenjskih muzejem iz Kranja. Ob svoji stoletnici so s tem in številnimi drugimi dejanji zaznamovali še 90-letnico kronanja Jezusa in Marije, ki ga je 1907. opravil Anton B. Jeglič, tedanji škof ljubljanski, ter 50-letnico yrnitve Marijine podobe na Brezje iz vojnega begunstva. Ob Dežmanu, čigar prispevek je bil res »nekaj novega«, so se zvrstili še drugi referenti in vsak iz svojega zornega kota osvetlili brezjanski fenomen.

Prava »duhovna bomba« je bila brezjanska meditacija patra Leopolda Grčarja. Posebno zaradi pretresljive življenjske zgodbe Leona Kerna, ki bi zaslužila poseben članek. Sicer je oče Leopold poskušal odgovoriti na vprašanje, v čem je »dar« brezjanskih romanj. Na Brezjah namreč ni bilo Marijinih prikazovanj tako kot v Lurdu, Fatimi, Medugorju ... Bilo je veliko »izrednih dogodkov«, zlasti čudežnih ozdravljenj. Največ pa je vredna tista funkcija, po kateri so Brezje postale »veliko slovensko duhovno zdravilišče«. Pater je izpostavil »dar svete spovedi«. Človek ničesar ne potrebuje bolj kot odpuščanja in notranjega miru. To potrjuje tudi široka. Tretji dar Brezij (oh ozdravljenjih in spovedih) so »razgovori z Marijo«. Koliko posameznikov ji je že zaupalo svoje težave in potem v molitvi ali videnju prejel nasvet in tolažbo

Nekaj izrednega je tudi brezjansko svetišče samo, posebno njegova lega v prostoru, v »kulturni krajini«. O tem sta razpravljala arhitekta France Kvaternik in Marko Smrekar, »skrivnost« svete lege je razkril arhienlog Andrej Vallč. Ko so 1889. začeli graditi sedanjo novorenesančno cerkev, pozneje razglašeno za »manjšo baziliko« (Basilica Minor), so spoštljivo izhajali iz stare, a premajhne cerkve sv. Vida. Ta je bila postavljena v starodavni »vzhodni smeri«, po vzdolžni osi vzhodne smeri. Razloženo drugače: romar, ki jutraj vstopi v cerkev skozi glavni vhod, vidi za glavnim oltarjem svetlobo sonca, ki vzhaja; če se na vratih obrne za 180 stopinj, zagleda na obzorju vrh Triglava. Svetloba, ki prihaja z Jutrovega (ex Oriente lux) najprej osvetli Marijino svetišče in za njim še vrh Triglava.

Marijina smer: vzhod-zahod

Zanimivo, sem si mislil sam pri sebi, je ob tem dejstvo, da je po isti poti prišla tudi Marijina podoba. Prav ta je, kot rečeno, tista, zaradi katere prihaja toliko romarjev. Prihajajo, da bi (ali v zahvalo, ker je) v njihovo zasebno, družinsko življenje posijalo sonce! Brezjanska upodobitev Marije Pomagaj je samo ena od mnogih. Izvirnik naj bi po izročilu naslikal evangelist Luka, ko je bila Marija še živa, pred begom v Egipt. »Ko je bedela pri spečem, šele nekaj tednov starem Jezusu, se je ta dvignil v njenem naročju, se povzpelj k njenemu vratu, se ga pristrčno oklenil in z ganljivim glasom prosil: Pomagaj, Matil Marija Pomagaj.«

Po Lukovem izvirniku so nastale bizantinske »kopije«. Ena od teh je bila za predlogo, po kateri je isti motiv (Maria Hilf) naslikal Lucas Cranach st. (1472–1553). Podoba je potovala z vzhoda na zahod, po isti poti kot znamenita »luč«: iz Jeruzalema v Carigrad, iz Carigrada v Rim, iz Rima v francoski Cambrai, iz tega v nemški Wittenberg. Tu jo je spoznal Cranach. Naslikal jo je po svoje in jo 1611. podaril nadvojvodi Leopoldu, škofu v mestu Passau. Postala je kulturna in spodbudila številne božje poti. Ko je študiral v Inomostu (Innsbrucku), kamor je prišla iz Passaua, je podoba videl Urban Ažbe, pozneje župnik v Mošnjah. Hotel je imeti svojo kopijo za podružnico sv. Vida na Brezjah in jo naročil pri krajskem slikarju Leopoldu Layerju (1752–1828). Ta naj bi jo naslikal že 1800.

Je Layer zgolj kopiral (menda po bakrorezni podobi C. Schleicha) ali je v njegovi upodobitvi tudi kaj njegovega? »Layerjeva brezjanska Marija Pomagaj se v glavnih potezah ujema s Cranachovim izvirnikom, v podrobnostih pa je precej spremenjena. Medtem ko je Cranachova podoba ohranila resnobo ikonske predloge, prevladujeta pri Layerju ljubeznivost in smehljaj.« Tako p. Andrej Kroepej. Podobno je na posvetu menila Beba Jen-

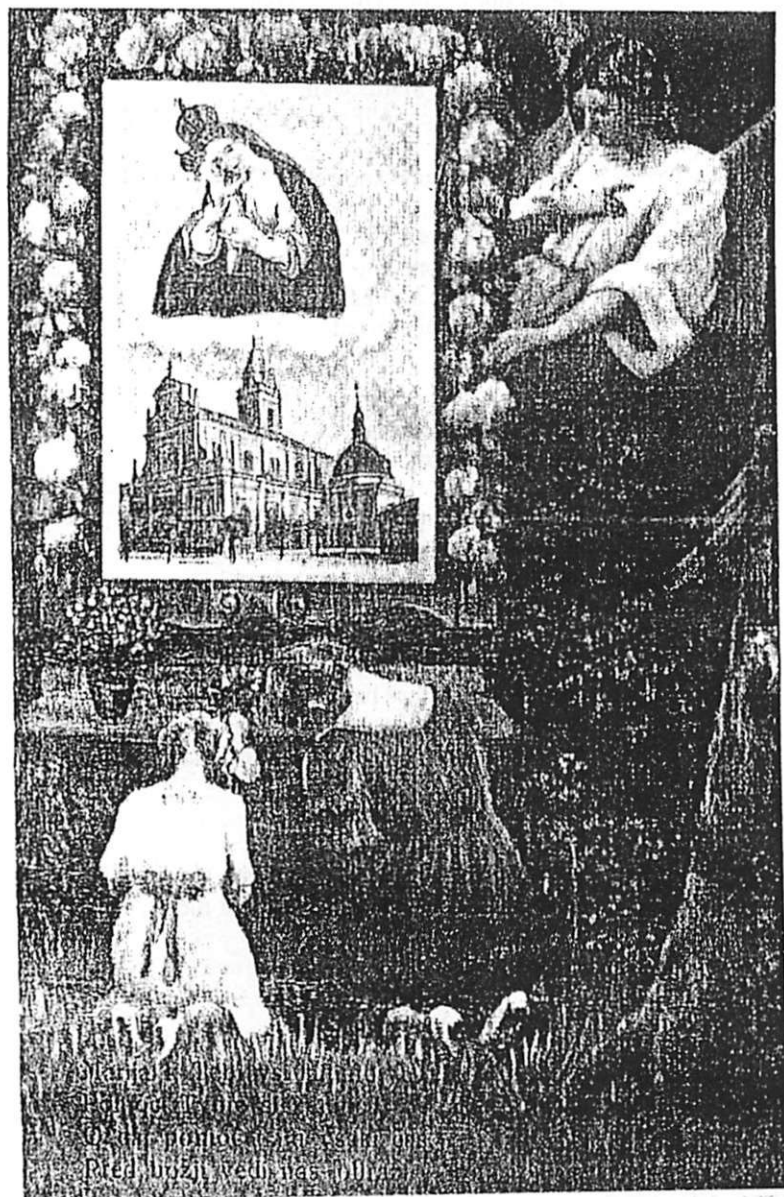
Je Layer zgolj kopiral (menda po bakrorezni podobici C. Schleicha) ali je v njegovi upodobitvi tudi kaj njegovega? »Layerjeva brezjanska Marija Pomagaj se v glavnih potezah ujema s Cranachovim izvirnikom, v podrobnostih pa je precej spremenjena. Medtem ko je Cranachova podoba ohranila resnobno ikonske predloge, prevladujeta pri Layerju ljubeznivost in smehljaj.« Tako p. Andrej Kropelj.

Podobno je na posvetu menila Beba Jenčič, umetnostna zgodovinarica: da ima Layer »mehkejše obrazne poteze« kot Cranach, da je pri našem slikarju povežava matere z otrokom »bolj občutena«. Človeka zapelje, da bi razpredal naprej: da je naša upodobitev mehkejša zato, ker je slovanska. A bo po sredi najbrž nekaj drugega; po mojem: Layer je bil katolik, Cranach protestant.

Tako ne čudi, da so temu zadnjemu bližje izvirne, vzhodne, resnobne poteze, prvemu pa protireformatorska, baročna milina.

Slovensko navdahnjene so še razne druge »špekulacije«. Barve, ki na sliki prevladujejo, so namreč rdeči, modra in bela... Da nas ne bi preveč zaneslo, se ozremo še v njeno vsebino. »Naša slika izraža samo velikost ljubezni med Materjo in Sinom in pa ljubeznivo dobrohotnost Matere nasproti častilcem.« Tako Avguštin Stegenšek v ljubitelju krščanske umetnosti, 1914. Otrok gleda mater in z vso bitjo teži k njej; ona gleda v nas. »Kamor koli stopimo v kapeli, nas Marijine oči vedno spremljajo.« (To je sicer staro znamenje slikarske mojstrovine.) Konec koncev gre za tisto, kar izreče pravkar križani in zapiše blagovestnik: »Ko je Jezus zagledal svojo mater in zraven nje učenca, ki ga je ljubil, je rekel materi: 'Žena, glej, tvoj sin!' Potem je rekel učencu: 'Glej, tvoja mati!' In od tiste ure jo je učenec vzel k sebi.« (Jn 19,26-27) Tako je nastala skupnost Kristusove matere in kristjanov, od tod njena izjemna vloga v Cerkvi, od tod fenomenalna skupnost Matere Božje in Slovencev, izpričana na Brezjah in drugod.

»Če hočemo spoznati narod, moramo najprej obiskati 'prvo damo' tega naroda. Vaša 'First Lady' je Marija Pomagaj na Brezjah. Zato ne preseneča, da se je k njej takoj po prihodu v Slovenijo odpravil sveti oče Janez Pavel II.« S temi besedami je vse skupaj izrazil kardinal Meissner, nadškof Kölna, ki je bil tedaj v papeževem spremstvu. Povzel jih je mož, ki je ta čas brezjanski spiritus agens: p. Ciril Božič, gvardijan frančiškanskega samostana in rektor bazilike Marije Pomagaj na Brezjah. Ta živahni, dejavni in iskrivi mož je kot narejen za službo, ki jo opravlja. Če mu bo dano udeležiti številne in moderne ideje, ki jih razglašajo, potem se bo na Brezjah dogajalo še marsikaj. Za usodo romanj k prvi dami Slovencev se torej ni bati, saj je v njenih in naših rokah.

Maksim Gasparl: Marijino popotovanje

(Vir: Niko Kuret, Marijo nosijo - Družina, 1997)

YOUR SON

Tone Kuntner

I

Your son is a gentleman in town.
He doesn't dirty his hands with this damned soil
and his heart isn't torn apart for it,
as if he weren't your son.

He doesn't plough in the spring,
he doesn't shift logs from the wood,
he doesn't cart manure uphill
and doesn't bend his back under everyone's whip.

As if he never would break within himself,
as if he knew everything of this world,
upright he walks down the road.

II

Your son is a gentleman in town.
Upright he walks down the road
and meets his writer - friend
and meets the theatre's prima donna
and meets a comrade from the presidium
and exchanges greetings with them
your son.

And he is invited for coffee
and visits the art exhibition
and goes to the concert
and to the pictures
and dines at the Club
and drinks at the bar until dawn

and goes home,
when the others are going to work.

He goes home
early in the morning
on a beautiful morning
drunk as a pig.

III

Your son is a gentleman in town.
Your son lives in a tall city house,
high above the street
among engineers
and doctors
and politicians,
where one hardly ever meets a man of the street
or a dog without a pedigree,
where the dog lives less of a dog's life
than the farmer,

where people lock themselves away from the world
among pretty colourful walls,
in love with themselves,
bent over their desks.

Oh, you get used, says you son,
to the city's fine manners,
to the concrete and steel,
only sometimes, he says, his memory gets disturbed
by the thought of Finkstovo gully
and of Leopold Spindler.

(Translated by Mara Mericka)

IV

Your son is a gentleman in town.
Your son has soft gentleman's hands
and stately appearance
and in his chest
as in a stone wall
a heart,
which doesn't open to everyone.

And not everyone knows
about the cold in this wall,
of the rot, which in if grows ...

And not everyone knows
of the battles
which he fights,
and not everyone knows
which of these battles
are leaving him scarred.

V

Your son is a gentleman in town.
He goes wherever he likes
and sees all sorts of things:

He sees factories,
he sees cafe's,
the skyscraper, department stores,
he sees in the streets a thousand people.

And what else does he see in the public places
and what else does he see in famous salons:
he sees business people and frauds,
he sees high society and their gourmand parties,
he sees ladies and orgies.

He sees people on promenades,
he sees people at railway stations,
he sees people at work and at their meals,
he sees people high on drugs,
he sees people drunk on brandy ...

Many things your son
sees in town.
The only thing he cannot see
is faith
in humanity.

VI

Your son is a gentleman in town.
Yet in spite of it he fights
for farmer
for worker
and searches for truth
and searches for justice
and risks his head for others.

He says
that everyone should be a gentleman
(as your son is a gentleman in town).
And he like a rebel
rebels
and like a whore
sells himself
every month for monthly pay
and every month, the devil only knows for whom.

Družina pri žegnu za mizo

- Maksim Gaspari

Vsem očetom,

biološkim ali ne,

To all fathers,

biological or not,

Srečen očetovski dan!

Happy fathers day!

Iskreno,
Sincerely,

Saluk
Salac
1998

Vonj po prednikih

Pesem v desetih stavkih

Ciril Zlobec

1.

*Ko si, otroka, držal za rōko,
je ves moj drobni strah pred samim sabo
iz mene, čutil sem, odtekel skozi
in skozi vame vsakič se natočil,
kot gosto, močno vino, prej neznan
pogum, da bil sem kot obdarovanec
čez mero srečen.*

2.

*Ko sem, otrok, z vso svojo nenasitno
in zmerom žejno radovednostjo
izvabljal ti iz ust nerodni vzlet
besede, si svetel in blag, v nebo
odtisljen lik svetnika, name gledal;
le včasih z nebom sam si potemnel
kot jezni prerok.*

3.

*Ko si, otroka, dvignil me na rame,
o bog, sem videl dlje kot z vrha gōre,
poti v neskončnost prvokrat zaslutil
in skozi, skozi tvoje korenine
precejal se, močan in čist, vse globlje
in globlje, vse do samega izvira
vseh davnih prednikov.*

4.

*Ko sem, otrok, odkril, da se ne smeješ,
z očmi še kdaj, nikoli s struno v grlu,
sem bolj kot mater, ki vsak dan je pesem
vsenaokrog trosla, tebe dihal:
glasen je potok, tiho teče reka,
zato je bil tvoj glas, sem vedel, zbran
pogovor s časom.*

5.

*Ko si, otroka, komajkdaj, me nežno
počožal po laseh, morda le rōko
položil mi na glavo, kot pomlad
v poletje, jésen v zimo sem pravično
iz cnega v drug letni čas otroštva
izročal ves njen prepoteni vonj
po davnih prednikih.*

6.

*Ko si, otroka, me z »nekoč« in »davno«
zapletal v milo, svetlo igro pravljic,
sem vedel, da si jih nabiral zame.
Tvoj čas jih je bil poln, kar spotoma,
kot jagode v košaro, polno glavo
si mi nabral jih: zdaj, ob moji poti,
ni več nobene.*

7.

*Ko sem, otrok, molče s teboj in brati
k večerji sedal in je mati, pol
za tvojim hrbtom, pol ob tvoji strani,
kot težka, mrtva soha svoji lastni
potrpežljivosti, ves čas čakála,
obeh mi žal bilo je ob pogledu
na njeno sužnost.*

8.

*Ko si, otroka, me odpeljal v polje,
za plugom bil si kakor kapitan,
ne naše lehe, ocean sveta,
se mi je zdelo, z njim si razpolavljal:
je v levo ali desno me odvrгло?
Morda pa me že od takrat, več čas,
na dvoje kolje?*

9.

*Ko sem, otrok, okus po prednikih
bolj kot iz prsi matere vsrkaval
iz tvoje drže, nisem vede!,
kako ti bom nekoč, zaverovan
v pokončno rast rodu, težko odpustil,
da si se vdano upognil, najprej letom,
potem še smrti.*

10.

*Ko te, otroka, držal je za rōko
moj ded in njega tvoj in tvojega
nekdo, ki tudi bil je ded in oče
in bil je sin – o, večna radost biti,
ker neprekinjena drži veriga
iz zarje v zarjo ali iz temè
v temó: iz roda v rod.*

(Iz zbirke NOVE PESMI, ki bo v kratkem izšla pri Cankarjevi založbi)

Ko zbledijo obrisi zemlje
 se ocean začne
 in je vse gladina
 in se vse smeri svetijo
 in so to najine poti
 in sva doma.
 Val z valom
 pleševa.
 Droben val v oceanu
 pričakovanja
 sva.
 V belini dneva
 pleševa ob odnevu pesmi.

En žarek sonca
 en val oceana
 v soncu objeta
 objemava ocean.
 Ko umira dan
 in plesna melodija.
 Tihi del ene
 tišine
 sva
 ko se ples konča.
 Hvala.

Pravljica

Zate bi hotela biti več kot vse.
 Kot slavček bi prepevala
 in letela bolj visoko
 kot letijo ptice,
 bi dišala kot polodprta vrtnica
 le zate.
 zate
 bi šla še naprej od konca sveta
 da bi se od tam svetila moja ljubezen
 in te objela
 in ne bi mogel mimo nje naprej.
 Zate bi rada bila več kot vse
 da bi smeje pozabil
 na vse kar je bilo vmes
 in bi živela kot angeli
 v blaženi večnosti za več kot večno.

Pa me je strah,
 da bi ugasnila lučka,
 da bi uvele vrtnice,
 in odletele ptice,
 in bi se snežinke raztopile v mojih očeh.

Zate bi hotela biti več kot vse
 ker si ti zame še več kot to.

Misel nate nitke zlate
 v oblake
 rise
 nic ne pise dni ne dnine
 nic ni za noci nocnine
 ker vse mine
 in le sladke bolečine so placilo
 so darilo
 za minute zate stkane
 ko v zmoti tavava v samoti
 sivih dni
 in le misli nate
 zlate mavrice
 v oblake pletejo.

Rihard Jakopič: »Spomini«, (1912)

Ob devetem oktobru

- ali tempora mutantur

Bilo je zvečer. V mesecu oktobru so dnevi v jeseniški kotlini že kratki. Sonce se hitro izgubi za temničnim obrázom vedno namršene Mežaklje in le Jelenov vrh še razkazuje bogate barve jesenskega gozda v zadnjih žarkih sončnega zatona. Vedno mrzla Sava Dolinka se kot srebrni trak vleče po dolini, dokler ne doseže železarno, kjer človek poseže v njen svobodni tek ter jo vpreže v jarem industrije in jo potem, kot uporabljeno vlačugo, vso nečisto in utrujeno prepusti nadaljnemu toku. Večni ogenj žari v Martinovih pečeh in mogočni dimniki brez prestanka usmerjajo smrdljivo nesnago v čist planinski zrak. Vriski lokomotiv odmevajo od skalnatega obraza Mežaklje in se zgube v zelenih bregovih Mirce. Žvižgi železničarjev se mešajo s hruščem odbijajočih in sklepajočih se voz ter cviljenjem zavor. Jesenice so človeško mravljišče stisnjeno v dolgo ozko dolino.

Le bežne slike so mi ostale v spominu. Deveti oktober 1934. Že več kot eno leto sem se vozil z vlakom vsak dan iz Jesenic v gimnazijo v Kranj.

Novico smo izvedeli zgodaj zvečer. Od ust do ust šepetaje. Nekdo jo je vjel na radio oddaji iz Avstrije. Ni bila še potrjena. Toda že se je vlegla na ljudi kot črna mora. Pred tedaj redkimi radio sprejemniki so se molče zbirali ljudje. Z očetom sva šla v restavracijo "Pri Tancarju", kjer so takrat že imeli radio sprejemnik v gostinski sobi. Bil je eden najzgodnejših aparatov. Hreščeč in stokajoč. Ljudje niso, kot običajno, sedeli veseli pri mizah. Do pijače nikomur ni bilo mar. Vsi so bili kot ena velika družba, kot da se poznajo že od vedno, zbrani okoli zvočnika polglasno razpravljajoč.

"Vojna bo," trdi nekdo. Nekateri mu odgovarjajo. Razgovor postaja glasnejši. Nenadoma vse prisluhne. Od nekod so ujeli poročila v nemščini. Oče mi na kratko pretolmači: V Marseillu je bil popoldne izvršen atentat na kralja. Težko je ranjen. Atentatorja je množica linčala.

Končno se oglasi Radio Ljubljana:

"Kralj je mrtev - Živel kralj! Komaj ga je rušilec "Dubrovnik", ponos naše mornarice, izkrcal v Marseillu, so streljati atentatorja presekali ovacije množic na ulici Canabière. Francoski zunanji minister Louis Barthou je bil mrtev takoj. Kralja so težko ranjenega prepeljali na Prefekturo, kjer je izdihnil prekrit z modro-belo-rdečo zastavo. Njegove zadnje besede so bile: Čuvajte Jugoslavijo."

Jok prisotnih žensk se meša z zvoki državne himne.

Pozno smo šli spat tisto noč. S ceste so še dolgo odmevali koraki.

Naslednje jutro sem se kot običajno ob šestih zjutraj odpeljal v Kranj. Razrednik prof. Planinc je prišel v razred in nas odvedel v gimnazijsko kapelo. Brez prerivanja in živžava smo se zbrali to pot. Profesor Dolar, direktor gimnazije ni zmogel končati svojega nagovora. Solze mu niso dale.

Žalost in potrlost je bila všepovsod pristna, ne hlinjena.

Po časopisju smo spremljali mrtvega kralja v domovino. Preko Sredozemskega morja v sinji Jadran, v biser Jadrana - Split.

Jesenice so nibe v domovini sprejele mladega vladarja.

Zopet noč. Železniška postaja natlačena z ljudmi. Poslopje odeto v rože, črne zastave in trobojnice na pol droga. V oči udarja velik osvetljen napis: Čuvali bomo Jugoslavijo!

Počasi, skoraj neslišno pripelje posebni vlak na peron potem ko je pred nekaj minutami v predoru pod Karavankami prečkal državno mejo z Avstrijo. Mrtvaška tišina, dokler se ne dvigne zavesa pri oknu vagona. Tedaj pa se strese zrak; na tisoče grl kliče: "Živel kralj!"

Pri oknu vagona majhna drobna postava, oblečena v siv površnik s črnim trakom žalovanja na rokavu. Poleg kraljica - mati, vsa v črnem. Množica s petjem spremlja godbo: Bože pravde.

Vlak odpelje neslišno, kot je prišel.

Nepozabno je ganljivo potovanje mrtvega kralja iz Splita v prestolnico. Ob železniški progi kleče tisoči. Prižgane sveče v rokah ponoči, cvetje podnevi. Poslednji pozdrav in čast izkaže mimohod ogromne množice pred krsto na trgu pred glavno železniško postajo v Zagrebu. Pogrebni spreved v Beogradu spremlja glasen jok naroda. Za krsto na topovski lafeli lakoj za sorodniki stopajo predstavniki številnih drugih narodov, med njimi: Predsednik Francije Albert Lebrun, Duke of York – bodoči britanski kralj George VI., kralj Bolgarije Boris, kralj Romunije Karol, Predsednik bratske Čehoslovaške republike dr. Beneš, za Nemčijo Luftmaršal Coering in še mnogi visoki predstavniki drugih narodov. V vsej Jugoslaviji ni bilo kraja, ki v času pogreba ne bi imel skupno žalno svečanost.

Cerkev na Oplencu je zasuta z vencii. Ob grobnici stoji velikanska marmornata žara napolnjena s slovensko prstjo. Na žari so vklesami stihii pesnika Otona Župančiča: "Svojemu knezu v grob dajemo Slovenci to kar nam je najdražje –svojo slovensko zemljo..."

Ljubljana je v svojem središču postavila pokojnemu kralju Aleksandru spomenik. Njegov lik je vliil v bron slovenski kipar Lojze Dolinar. V Zvezdi nasproti univerze, ki smo jo Slovenci dobili za časa vladanja Aleksandra I, je njegov naslednik. mladoletni kralj Peter II odkril umetnikovo delo, ki je postalo center domoljubnih manifestacij narodno zavedne mladine.

Spominjam se 27. marca 1941. Na stotine dijakov in visokošolcev se je zbralo pri spomeniku ob novici, da je v Beogradu bil izvršen vojaški puč proti vladi, ki je paktirala s Hitlerjem. Stotine mladih grl je navdušeno in svobodno izražalo svoje simpatije do mladega kralja. Bili smo tedaj ponosni nanj, na sovrstnika naših let, ki, da je istega mišljenja z nami: ohraniti čast in neodvisnost države za vsako ceno.

Sledil je Hitlerjev napad na Jugoslavijo. Ljubljanska mladina, ki je skoraj brez izjeme prostovoljno pohitela pod zastavo, se je raztresena in razočarana, v malih skupinah vračala na svoje domove po razpadu jugoslovanske vojske. Italijanski bersaljeri so se šopirili po Ljubljani. V kino dvorane se je naselil oslastni vonj briljantine in laška prihuljenost je poiskušala vse, da si pridobi naklonjenost prebivalstva "Provincie di Lubiana". Hinavščina pa je bila slabo prikrita. Že po nekaj tednih je Ljubljana Lahe še bolj zasovražila.

Spomenik kralju Aleksandru so okupatorji obdali s tako visoko visoko ograjo, da ga ni bilo več mogoče videti. Ogorčenje, ki ga je zbudilo to dejanje je bilo nepopisno globoko, kakor more biti le tedaj, kadar te nekdo zvezanega udari v lice.

Ljubljana je odgovorila na dostojen način. Jutro za jutrom je zagledalo pred zagrajenim spomenikom sveže cvetje. Zavedajoč se simboličnega pomena tega spomenika in moči odpora, katero njegova prisotnost, čeprav zakrita v leseni kletki, vliiva podjarmijenemu ljudstvu, so okupatorske oblasti sklenile, da ga popolnoma odstranijo. Tako temeljito so opravili to barbarsko delo, da bi bilo skoraj nemogoče spoznati kje je nekoč stal ta ponos Ljubljane ako se ne bi od časa do časa na tem mestu pojavile rože ali celo prižgana sveča in ako moški, ko so hodili tod mimo, ne bi, kot slučajno, snemali klobuka z glave.

Takšen je bil takrat naš odnos do kraljev Jugoslavije. Ne hlapčevska ponižnost ustrahovanega ljudstva, pač pa spoštovanje in vdanost do svojih vladarjev, ki smo si jih ob koncu prve svetovne vojne Slovenci sami potrdili.

Če danes morda s poshmehovanjem gledamo na čustveni odnos, ki ga je takrat ljudstvo imelo do svojega kralja je to posledica sprememb vrednotenja, ki so ga prinesle čas in razmere ter indoktrinacija s strani raznih ideoloških gibanj. Da se nam z današnje perpektive idolizacija monarhov, pa kasneje tudi diktatorjev, kaže neutemeljena in otroško naivna je razumljivo. S tem pa še ni rečeno, da jo je treba zanikati. Dejstvo je, da je v tistem obdobju in z ozirom na tedanje okolščine bila pristna in iskrena in da se nam je zato ni treba sramovati in jo zanikati.

Marijan Peršič

Marijan Peršič

LUCIFER ali SARGON ?

In Judovska "izbranost".

*Odmevi Sargonovega padca v letu 705 pred našim štetjem
v pisanju preroka Izaja 14:3. Prost prevod po Ginsbergu**

Kako si padel z neba
o Lucifer, zarje sin.
Kako si padel na zemljo
ti, ki si narode osvajal.

Nekoč si si dejal v srcu,
da se povzpneš v nebo:
Svoj prestol postavim
nad Elove zvezde in na grivi oblakov
se spoprimum z Elyonom.
V zboru Izbranih bom sedel
v najvišjih Nebesih.

Namesto tega si bil potegnjen v grob
v jamo najglobočjo.

Tisti, ki so te poznali, začudeno gledajo,
od blizu te gledajo:
Je to mož, ki je pretresal zemljo
in prevračal kraljestva,
ki je pustošil po dobravah zemlje
in rušil nje mesta?
Ki je na vrata svoje palače
v verigah uklepal kralje zemlje?

Toda oni so bili vsi v slavi
položeni v svoj grob,
medtem ko so tebe
nepokopanega pustili na planem
kakor smrdečo mrhovino,
truplo poteptano,

obleko razparano z mečem.
Izginil si v globino jam.

Nagrobnika ne boš imel
kot drugi kralji,
ker si pobijal ljudstva
in uničeval njih dežele.

Za zmeraj naj bo pogubljeno
ime hudodelcev
in zavolj krivde očetove
pripravite razdejanje sinovom njegovim.
Naj se ne dvignejo več,
da bi posedovali ta svet;
potem bo ta zemlja posejana
bila z mesti spet.

Kako je preminul tlačilec
in robstvo prenehalo!
Zlomljen je bič brezbožnih,
palica tlačilcev,
ki so brez milosti
in neprestano v jezi
tepli ljudstva.

Vsa zemlja je mirna, spokojna
in od veselja vriska.
Celo bori se vesele tvoje usode
in cedre na Libanonu pravijo:
Zdaj, ko si položen na tla,
ne bo nas nihče sekati hodil.

Grobovje od spod se je vznemirilo
in se pripravlja za tvoj prihod
in zate je prebudilo sence
vseh oblastnikov zemlje
in kraljev narodov je dvignilo s prestolov.

Oglasili so se vsi in ti pravijo:

Tudi tebe je prizadelo, kakor nas,
tudi si postal kakor mi.
Tvoj napuh je bil potegnut dol v grob
skupaj z zvoki tvojih harf
in za postelj so ti postlane mrgoleče ličinke,
za odejo pa črv.

Pribčev komentar

Seveda, slovenski prevod tega dela Izajevega poglavja je v Ekunemski izdaji od 1975. leta pesniško dosti lepši kot moj, postoje pa velike razlike v pomenih celih stavkov. Prava nasprotja - kar primerjajte. Človek se potem upravičeno sprašuje katero sveto pismo je pravo, koliko so prevodi posledica

praznoverja ali pa teološke enostranskosti prevajalca. Jezikovno znanje antičnih jezikov nosi s seboj seveda veliko mero zgodovinskega znanja, ne pa vsega znanja.

Nisem filolog, zdi se mi pa, da je Ginsbergov prevod bližji originalu posebno zato, ker se je Ginsbergu šlo za zgodovinsko resnico dogodka ne pa za teološke resnice. In je tako ali zato napravil dobro utemeljeno študijo o Sargonovem padcu, kjer se mi zdi zelo zanimiva njegova zamisel (potrjena v zgornji pesmi), da se je Izaja izkazal kot prerok vseh narodov ne pa samo judaizma, da je v judaizmu vedno obstajala osnovna pripadnost človeštvu kot celoti, ne pa neka izbranost, ki je bolj izjema kot pravilo. To so potrdili Jezus in apostoli, ki so razen Barnabe, menda bili vsi Judje. Univerzalno krščanstvo izhaja namreč iz judaizma.

Judovski prispevek orientalni in evropski znanosti, modroslovju in umetnosti ter glasbi je ogromen. Vidno je, da ni bil namenjen samo "izbranemu ljudstvu". Ta izraz je ponesrečen povzetek iz Svetega pisma v tistih krogih Judaizma, ki so v ekskluzivnosti svoje rase, videli njeno rešitev pred utopitvijo v ostalo človeštvo. Nič novega, to so počenjali tudi drugi, od Rimljanov naprej vse do Hitlerja (in zarodki so tudi v francoskem Le Pennu) in to na zelo nasilni način. Pri Judih je ta "izbranost" bolj ako ne popolnoma verskega značaja in obeležja, čeprav seveda žaljiva za druge narode. Sicer mi Slovenci tudi iščemo pri sebi neke zgodovinske in genetske elemente izbranosti in superiornosti do sosedov, posebno južnih. Ali pa je to le izraz naše duhovne kompenzacije, da se otresemo inferiornosti do Germanov.

Vsekakor se občuti v Izaju velika pesniška sila z izrazito simboliko časa in veliko sočutje do soljudi in celo do prirode. Recimo simboli groba so prav to: črvi in ličinke ne pa nekakšno posmrtno življenje. Sence kraljev so obujene le simbolično v pesnikovi zavesti in prispodobi.

V nekaterih tradicionalnih teoloških krogih je ta pesem vzeta tudi kot dokaz za obstoj hudiča, luciferja ali satana. Tako dokazovanje nima osnove v tem Izajevem spisu. Značilno pa je, da so asirski kralji nosili ta naslov in še dandanes celo daljni japonski cesar ima uradni naslov nosilca luči ali Lucifer po latinsko.

¹ Po članku Ginsberga v *Journal of the American Oriental Society*, v.88(1), 1968

AND SHE PUSHED HIM. AND HE FLEW

by Evald Flisar

I met him in Dr Gandhi's waiting room; it was obvious that he was desperate for a chat. He introduced himself as Anthony, "a student of life". He said he knew the doctor well; this was his third visit.

He had first come to consult Dr Gandhi a week earlier, after his joints became painful and tired. The doctor assured him that this wasn't malaria but only "something bacterial"; he prescribed tetracycline and asked Anthony to return for a checkup.

But the symptoms had disappeared by the following morning, so Anthony decided not to go back. In the end, however, he changed his mind; he was planning a trip into the interior of the subcontinent and needed a clean bill of health for his own peace of mind. During his second visit he fell into a conversation with an elderly Indian who said he was having problems with legs ("refusing to do their duty, withholding support"). Sitting beside the old man was his granddaughter Kamilla, a tall, slim, fragile beauty with a mane of black hair neatly tied up in a knot. There was a touch of gipsy about her - in spite of her eyes which were strikingly blue. Anthony had never seen a blue-eyed Indian girl before; he felt a ripple of strange emotion.

Dr Gandhi took his temperature, prodded his joints, pressed a cold stethoscope to various parts of his body and said, "Well, I pronounce you one-hundred percent fit as a fiddle."

On the way out Anthony paused in the waiting room to say good-bye to the Indian. "Are you by any chance going to the centre of Bombay?" asked the old man. When Anthony nodded, the man gave his hand an imploring squeeze and asked, "Do you intend to hire a taxi by any chance?"

Yes, Anthony nodded, very likely.

"In that case, would you do me a favour?" the man continued. It was his granddaughter, he said; she was running late for her daily lesson at a dance school, could he possibly give her a lift to the centre of Bombay?

"Sure," replied Anthony, trying to sound disinterested. The old man thanked him profusely and shook his hand with such vigour that Kamilla became embarrassed; she rushed to the door as if trying to run away. Anthony, afraid of losing her, quickly followed. "Thank you, thank you, and may God bless you," the old man shouted after him.

In the taxi, Anthony felt very strange. For a while he felt hot, then very cold. His first thought was that Dr Gandhi had made a mistake and that "something bacterial" was gearing up for a repeat attack. It took him a while to realize that his flushes were due to the presence of blue-eyed Kamilla. Sitting next to him on the back seat, she stared vacantly at the crowds on the pavements. Her hands lay neatly crossed in her lap. Anthony found it impossible not to direct surreptitious glances at her long fingers and baby-plump wrists.

Since coming to India, only three things had engaged his interest beyond the attention necessary to survive and get about: architecture, yoga and ancient sculptures. The exotic beauty of Indian girls merely strengthened his conviction that he should exclude them from his area of interest, in fact push them out of his mind altogether. In this fabled land there were few opportunities for casual sex.

And because he knew he could not touch them, their beauty began to appear to him cold and non-functional, like the stone-carved perfection of erotic sculptures at Khajuraho. Love, for him, had always been connected with something warm, soft and touchable, something responsive. In no time at all the dark-haired beauties of India had become almost invisible, mere decorative objects.

However, sitting next to one of such objects on the back seat of an Ambassador, Anthony had to admit that the object was not made of stone; it was pulsating with warmth and seductiveness. After a mile or so he finally managed to think of something to say. Did she attend the dance school because she was hoping to become a professional dancer, he asked.

Kamilla nodded, but did not look at him.

"Where is the school?"

She said nothing for a long time. As Anthony took a deep breath to repeat the question, she suddenly turned towards him and gave him a scorching look; at the same time she parted her lips just enough to reveal a set of perfect white teeth. "Near Taj Mahal Hotel," she said.

"What a coincidence," exclaimed Anthony, "that's where I'm staying!"

That wasn't true, of course; he was staying at the YMCA hostel in one of the narrow streets behind the Taj; he could hardly have afforded a room in the most prestigious hotel in Bombay. But there was no harm in saying so; why shouldn't he try to impress her?

"Oh," whispered Kamilla, visibly awed. "That's where you're staying?"

Anthony asked the driver to pull up in front of the hotel. Kamilla got out and dryly thanked him for the lift. Afraid that she might simply walk away and disappear, Anthony desperately racked his brains for

something to say, anything that would keep her close to him for another moment. He could think of nothing that wouldn't sound shallow or stupid.

It was Kamilla who came to his help.

"You're lucky to be staying in such a hotel," she said.

Anthony seized the opportunity with both hands. "It's even grander inside, have you ever been...?"

"No," she smiled with a hint of disappointment and longing. "What would I be doing in a place like that?"

Anthony decided to go for a straight shot. "There's a bar, a restaurant, a shopping arcade, all very interesting. Would you like to...?"

"Yes," she said simply and walked towards the entrance.

Anthony couldn't believe this was happening. Next to him, so close he could smell her perfume, walked a young Indian woman, the forbidden fruit to which - believing it to be unattainable - he had never given more than a passing thought. The girl was displaying a matter-of-fact willingness to entrust herself to his guidance. After a stroll past some of the hotel's little shops she joined him in the bar. She sat down with him at a table. She allowed him to buy her a gin-and-tonic.

"And the school?" he enquired carefully, noticing that it was past three o'clock.

"It does not matter," she waved her hand dismissively. "I can be late."

Then, out of the blue, she asked him why he had come to India.

And gave him another opportunity to impress her! To enchant her! "I'm a well-known painter," he said. "I've come to look for fresh ideas."

(Well, in a little suitcase in his room at the YMCA hostel he did have a few half-finished sketches, sins he had committed while visiting Khajuraho.)

"What fascinates me is the aesthetics of Indian erotic imagery," he said. "So I do a lot of copying. To put my work on a new footing. You know? Find a new style."

Kamilla had almost finished her drink.

"Are you a good painter?" she asked. "A real artist?"

Anthony suddenly felt that he was no longer paddling against the current, he was carried along by it. "If you want," he said, "I can show you my recent drawings."

Yes, Kamilla agreed, yes, she would like to see them, very much - but, she added, he mustn't expect her to be kind, she will tell him straight to his face what she thinks of his art!

Anthony made a show of explaining that he would hate to bring them down, there were too many people in the bar. He waited for this to sink in. Then he added, "But you can come up and see them in my room."

Anywhere, she smiled as if she couldn't understand his embarrassment, anywhere.

"Let me just get the key," he said, rising. "Won't be a minute."

The receptionist told him that the only rooms vacant were luxury suites at two hundred US dollars a night, payable in advance. Not quite knowing how to hide his dismay, Anthony mechanically asked for the key and produced his remaining travellers cheques. (All right, so I'll starve for a month, he thought defiantly.)

With the key in his pocket, and ignoring the look of surprise on the receptionist's face, he ran towards the exit and on to the street. He streaked along the pavement, bolted across the road, raced round the corner and down another street, swooped towards the entrance of the YMCA hostel, climbed the stairs to the second floor taking four steps at a time, crashed into his room, grabbed his suitcase, stormed back on to the landing, half ran half tumbled down the stairs and, gasping for breath, made his way back to the Taj Mahal Hotel.

He was relieved to find Kamilla still there - he had been away for nearly ten minutes. To avoid getting bored she had ordered, at his expense, two pricey cakes and a giant chocolate sundae. She looked sated any happy.

"I'm sorry," he said. "It's the reception, they mislaid the key."

She rose to her feet and smiled. "Shall we go?"

She found the luxury suite very nice but not in any way astonishing. Either she wanted to keep her reaction within the bounds of good taste as appropriate to her caste, or this wasn't the first time that she saw a luxury suite. Nor did she seem in any way surprised by the fact that the only visible sign of Anthony's occupancy was a small battered suitcase.

Anthony opened it, rummaged among his sketches and pulled out the most daring one - a rough drawing of a temple facade at Khajuraho. It was showing a naked couple in a copulatory pose. His hands were shaking and his palms were damp. But he thought it would be best not to waste any time - with an intense, heroic determination he lowered the drawing into Kamilla's lap.

"Oh," she exclaimed, "you've done that really well!"

The tone of her voice remained perfectly normal - she might have been looking at a drawing of two courting pigeons. Anthony breathed a sigh of relief. Of much more than that - of some great wild hope, of something powerful, unforgettable and, yes, transcendent!

Sitting next to her on the sofa, he began to talk. Words poured from his mouth, trying to overtake one another, as if he were afraid that the object of his desire would vaporise before he could even touch it. He talked about art, and how he would like to grasp the essence of beauty embodied by these erotic sculptures. How it seems to him that the ancient Indians succeeded in discovering a short cut to the abode of the gods, while the moment of entry to this abode, when man and woman join in an act of love and become one, is also the moment of union with the cosmic spirit - a moment when the lovers become more than mere mortals, perhaps demons, perhaps demigods. And how the way to this heaven of heavens leads through sexual ecstasy, through the fire of love in which there is no thought of the self, but only pure giving of oneself to another.

This was the ecstasy that the ancient Indians sought with their tantric yoga, the most demanding of the arts of physical love, which involves postponing ejaculation and orgasm indefinitely, for an hour, two, even three, while the lovers try to enter each other's souls - by looking at and caressing each other in complete absence of fear, doubt or embarrassment.

And that is how lovers rise step by step to the top of the cliff of which speaks in one of his poems Apollinaire: "Come to the edge. It's too high. Come to the edge. I'll fall. Come to the edge. And she came. And he pushed her. And she flew."

On the edge of that cliff the lovers achieve union and experience something that is neither spiritual nor physical, something that could not be induced by the most psychedelic of drugs...

Kamilla placed her forefinger across Anthony's lips; she wanted to stop the torrent of words. But there was so much he still wanted to tell her! How the ancient Indians knew the secret of happiness which is unknown to all of today's pleasure seekers, and how this happiness was described by the mystic saint Radakrishnan, who said that an unusual peace descends on your soul, a complete understanding, while the intimate presence creates an euphoric state which is more than pure pleasure, and knowledge which is deeper than reason, and a feeling which is more intense than poetry, an infinite peace and harmony...

That, and much more he still wanted to tell her. But that, and much more, only went through his mind as he watched Kamilla unwinding her sari. As she began, soft, naked and more opulent than he had expected, to undress him. She invited him to the edge of the cliff. It's too high, he felt. Come, she said, don't be afraid. And he came. And she pushed him. And he flew...

Some time later he was woken by the soft sound of her words. She had put on her sari and retied her hair in a knot. She wanted to know where he kept his wallet. In the money belt, he replied, too drowsy to attach any meaning to her question.

She returned to the bedside and rustled with banknotes. "Two hundred rupees," she said. Pushing the notes in the folds of her sari, she gracefully walked to the door.

"Two hundred rupees?!" Anthony shouted. "What for?"

"Didn't my granddad tell you?" she asked. "That's my minimum charge." She was clearly offended.

"Anyway," Anthony concluded his story, "she was generous to a fault. She gave me quite a bit more than I paid for. That's why I'm again sitting in this waiting room!"

Translated by the author

TUJEC
(ODLOMEK)

FRANJO FRANČIČ

Dramatis personal:

Moški
Tujec
Župan
Štrcelj
Ženska
Pevac - Grobar

1. Prizor

(Ambient mestne ulice, redok promet)

Moški *(brska po smetnjaku, najde radio, se razveseli):*

Radio! *(Pritiska gumbe.) Radio! Radio!* *(Tolče po radiu.) Radio!* *(Radio zahrešči, zasliši se popevka "Ko noč zamenja dan", navdušeno kriči) Delal Delal Delal* *(Popevka se razširi čez celo panoramo do polne jakosti)*

Veter pihla v pravo smer,
bliža se nam en lep večer,
ko pa noč zamenja dan,
ne razmišljaj, pridi na plan,
pridi k nam, da ne boš več sam,
dolga je še noč,
ne čakaj na pomoč...*(Kratek stik preklnja popevko.)*

oči...oči zelene...en par...

en par...za mene, zato...noč...

(Altx strojnih in kovinskih zvokov, razbitje stekla - prehod v naslednji prizor.)

2. Prizor

(Sova dvakrat zaskovika.)

Tujec *(Sedi pred svojim bivališčem, igra na kitaro in orglice, pristopi Župan za vse čase.)*

Hej! *(uradno)* Tu sem po uradni dolžnosti, izvoljen sem bil in zastopam interese vseh vaščanov. Bi mi lahko povedali, kaj počnete?

Tujec *(dobrovoljno):* Saj sami vidite, gradim si hiško, takole za prvo silo bo, kasneje pa si zgradim kaj trajnejšega, trdnejšega.

Župan: Pa vas smem vprašati, če ste si izposlovali dovoljenje za gradnjo?

Tujec *(začuden):* Kakšno dovoljenje neki, saj smo vendar svobodna dežela?

Župan *(jezno):* Kaj? Tako vendar ne gre, da bi si vsak postavil hišo tam, kjer se mu zljubil. To vendar ne gre, kaj pa zakoni in predpisi? Nek red mora biti, pa amen!

Tujec *(predrzno):* No, pa vas vprašam, vas, ki ste izvoljeni za vse večne čase, čigava pa je zemlja, ta, ki sem si jo izbral?

Župan *(glasno):* To ne gre tako, da bi kar na pamet govoril, treba je pogledati v kataster, ni zemlje, ki nima lastnika.

Tujec: Tudi tam, kjer nas zagrebejo?

Župan: Da, tudi se ve, čigavo je kaj. Poglejte, pred meseci se je obesil mož iz zgornje hiše. Družine ni imel, pokopališče pa je majhno, polno zasedeno, pevec - grobar ga je moral pokopavati bogve kje, na neposvečeni zemlji seveda.

Tujec: Čigava pa je pollěj tista neposvečena zemlja, ki je postala obešenčev zadnji dom?

Župan (jezno): Dovolj besedičenja, važnejše delo me čaka, tu ne boste gradili, pa pikal

Tujec: Pa bom!

Župan (besen odhaja): To bomo pa še videli, prekleto, da bomo še videli!
(Vlak pelje mimo, prehod v naslednji prizor)

3. prizor

(Tujec pred bivališčem brenka na kitaro in igra na orglice. Pojavi se Štrcelj.)

Štrcelj (narejeno veselo): Pozdravljen, tujec, kaj te je prignalo v naše kraje, bogu za hrbel?

Tujec (veselo): Pozdravljeni, človek se potepa in potuje določen čas, pa se utruji, maška je obrabljena od poti, človek si zaželi doma, vrne se h koreninam. Pride čas v človekovem življenju, ko se ustavi, ozre se nazaj, čas obračunov. Pa pustiva pusto govoričenje, ste za požirek vina?

(Vzame steklenico in natoči v kozarca.)

Štrcelj (smeje): Vi ste tuj tu, drugače ne bi spraševali, vina se nikdar ne branim.

(Trčita in izpijeta.)

Štrcelj: Vidite ta dva štrceljna, ki mi služita namesto nog, dobro si ju oglejte. Sedem let mi je bilo, ko sem padeł po stopnicah, tak sem ostal, spaček, pokveka, nikogarbodi. Morda veste za lek, da bi se dala zadeva odpraviti, se da kako pomagati, saj ste prepotovali dobršen del sveta?

Tujec: Res sem veliko potoval, a težko vam bi dal upanje, mazači in padarji, ki polagajo roke, češ da so zdravilne, so povečini sleparji, kirurg pa vam bi pomagal takrat, ko ste bili otrok.

Štrcelj: Torej ni upanja?

Tujec: Odkrito povedano, skromno menim, da ne.

Štrcelj (obupano): Torej ne?!

Tujec (melko): Ne.

(Štrcelj vrže kozarec ob tla.)

Štrcelj (v odhajanju): Ti boš govoril, ti pritepenec, da ni upanja, upanje je vedno, brez upanja se ne da živeti, ti boš meni pamet solil, s takim ličem ne bom pil vina, ne, pa ne, čudeži so, zakaj se ne bi pripetil prav meni, ta mi bo pravil, tujec zgubljeni, potepuh brezdomni, kar pride in se tebi meni nič, naseli, on bo, tujec...

Tujec: Oprosti mi, če sem bil žaljiv, hotel sem ti povedati samo resnico, resnico in nič drugega, oprosti mi...

(Vlak pelje mimo - prehod v naslednji prizor.)

4. Prizor

(Sova skovika. Tujec smrči.)

Ženska

(ga narahlo prebuja): U-ul Hej-hejl Tujec, tujec, prebudite se.

Tujec (se prestraši): Ah, kaj je, kje sem, vi, želite, kaj želite od mene sredi noči?

Ženska (plaho): Nič.

Tujec (glasno): No, le na dan z besedo, saj vas ne bom požrl.

Ženska (se obotavlja): Veste, veste, ne vem, saj se ne da povedati, ne morete razumeti, če niste sami doživeli, mislili si boste: ta je nora, meša se ji.

Tujec (jo opogumlja): Nič si ne bom misli, le kako bi, saj se ne pozna, pa tudi drugače si ne ustvarim sodbe o človeku po prvem bežnem vtisu.

Ženska (se opogumi): Veste, še kot otrok sem bila, čisto najhjen nezakonski pankrt. Nisem bila ravno sreča in ponos svojih staršev. Zapirali so me pred svetom in ljudmi. Tema je varnost, navadila sem se je, ne morem živeti brez nje, teme. Lahko razumete?

Tujec (mehko): Da, mladost nas zaznamuje za vse življenje, v tistih prvih letih dobimo pečat, ki ga kot križ nosimo ves čas.

Ženska (upajoče): Torej me razumete?

Tujec (mehko): Trudim se, kolikor lahko pač. Samo morali bi poskusiti živeti v svetlobi. Po ualeu. Za začetek bi poskusili s svečo. Naj jo prižgem?

(Prižge vžigalico.)

Ženska (kriči in zbeži): O, izdajalec, norec prekleti, me hočeš ubiti, da, ubiti me hočeš, zato so te poslali, tujec, da me ubiješ, mene, ki se bojim črnega samega žarka svetlobe, ti prekleti potepuški tujec, ti nič in nepridiprav, poberi se tja, od koder si prišel, kar prižge, kar ubiti me hoče, mene, ki se bojim...

Tujec (kliče za njo): Oprostite, nisem hotel, res nisem hotel, ko bi vedel, da vas tako boli, ko bi mi prej... O, kaj sem storil, nesrečnež, oprostite...

(Vlak pelje mimo. Prehod v naslednji prizor.)

5. Prizor

(*Tujec brenka na kitaro. Pride pevec-grobar, pod pazduho nosi malo zapečateno krsto, zvoni z zvončkom. Tujec med pevčevim govorjenjem brenka na kitaro.*)

Pevec: Vidite, samo poglejte, tole pišče, ni tehtalo niti pet kilogramov, pa je že angelček, pa je že poromalo na drugiš svet, kaj se ve, koliko hudega ji je bilo prihranjeno, a kaj jo je ubilo, vas vprašam, sovraštvo, v grehu je bila spočeta, v sovraštvu je umrla, nihče ni šel za pogrebohi, nihče je ne bo pogrešal, tam v angelskem zboru bo dobila lep prostor in s svojim zvonkim glasom bo luni izvabljala solze.

Tujec (mehko): Kruto je življenje.

Pevec (mu ugovarja): Ne, življenje ni kruto, kruti so ljudje, mojstri so, da iz nič napravijo pekel.

(veselo) Vidim in slišim, da ste muzik. (*Tujec neha brenkati.*) Teh manjka v naši vasi. Pa ono znate? (*poje*):

*Majhna je naša vas,
v njem se je ustavil čas.
Znate?*

Tujec (mehko): Žal ne poznam.

Pevče (vztraja): Pa ono, gotovo poznate? (*poje*)

*Hladen je dež,
krhke lupine,
lobanje so same,
zemlja ne spi.
Trkajo kaplje
v oko časa...*

To gotovo znate?

Tujec (se opravičuje): Oprostite mi, tudi te ne poznam.

Pevec (začudeno): Ja katero pa sploh znate, človek božji? A vsaj to, to je zadnja priložnost. (*poje*):

*Jutra brez zoba,
v dlaneh spi mrtvi čas,
klovn se ozira
v tih voščen obraz.
Še včeraj sva skupaj pila...
To morate poznati?!*

Tujec: Žal, a tudi te ne poznam.

VSAKO ČUDO ZA TRI DNI...

Tistim grešnim Slovence, katerih duše v vichah na Zemlji so ob pogledu na podgano v naročju slovenske kraljice, ranjene do dna njihovih karirastih vesti, resnično iskreno priporočam sledeče: odprite Slovar slovenskega knjižnega jezika in sicer IV. Knjigo na strani 674.

Luske z oči vam bodo padle na podgano, če se vam bo sploh posvetilo, ko boste našli besedo, ob kateri boste spoznali kako malo ste doslej premišljevali o milosti in toleranci Marijinega naročja - če se vam bo sploh posvetilo koga predstavlja tista tako imenovana Strelnikoff podgana. Zaradi te dobičkanosne ideje so prenekateri ustrelili kozla... Sicer pa resnične, torej edine, Svetosti ni mogoče žaliti.

Pavla Gruden

IZ DELOVNEGA KOTIČKA UREDNICE

Tokrat, dragi bralci in prijatelji Svobodnih razgovorov, se oglašam s podvojenjo močjo. Dolžnost, ki jih je moj misljenju nisem mogla več izpolnjevati zadovoljivo, je sprejel nase moj sodelavec in sourednik Leon Krek, ki se vam je predstavil v prejšnji številki Svobodnih razgovorov. Leon je zdaj naš "PR man", naš "minister za zunanje zadeve", in naš digitalni komunikator poln mladosne energije in optimizma za bodočnost naše revije.

Seveda pa je vsakemu jasno, da je izhajanje Svobodnih razgovorov predvsem odvisno od rednega plačevanja naročnine in prostovoljnih prispevkov, za katere vas naprošam da jih pošljete blagajniku SAUK-a. Njegov naslov in ostali tozadevni podatki so objavljeni na notranji strani naslovnice.

V upanju, da bodo zamudniki - vem, da so zavzeti - čimprej poravnali zaostalo naročnino in z izrazi hvaležnosti za prijazna pisma, zaupanje vame in za finančno pomoč.

Vas pristrčno pozdravlja
vaša Pavla Gruden (urednica)

ČLOVEK NE JEZI SE - POSEBNO NE NA UREDNIKE...

Primašamo vam dve verziji prispevka poslanega na uredništvo neke ugledne revije v Sloveniji. Naše uredništvo se nima kaj pritoževati, saj obe verziji hvalita Svobodne razgovore. Oba teksta objavljamo zgolj v tolažbo prispevkarjev, ki se hudujejo na urednike slovenskih časopisov v Avstraliji.

Spodnje je urejeno besedilo objavljeno v omenjeni reviji, na naslednjih dveh straneh na fotokopija fotokopije originala. Uredništvo.

"Spomini nekega lorda" v avstralski reviji Svobodni razgovori

Iz Avstralije je pred kratkim prišla zadnja zanimiva številka revije Svobodni razgovori - Free dialog, ki je bila ustanovljena l. 1982. Ustanoviteljica revije, njena duša in njena urednica je Pavla Gruden, v zadnjem času se ji je pridružil kot sourednik Leon Krek. Uredniški odbor je razseljen po raznih krajih Avstralije (Sidney, Camberra in Melbourne). Nekateri prispevki so objavljeni v slovensčini, drugi v angleščini. Vsebinsko novi in zanimivi so članki in literarni prispevki Slovencev, ki živijo v Avstraliji. Predvsem pritegne črtilca, napisana v angleščini. Cudež na božični večer (The Miracle of the Christmas Eve) Janka Majnika, avtorja knjige Diary of a Submariner (Dnevnik podmorničarja) in črtilca Marka Kopjarja, kako je kot mlad, a že takrat drzen fant prislučeval v snežnem metežu z Vrhnike na žiljadnik letaka prispevkeva polnočnici. Pristrčno in toplo se Anka Markovič spominja ob njegovi smrti avstralskega dembrodca Burnum Burnuma, pravnika, ki pa se ni hotel

zapreti v urad, ampak je celo življenje posvetil širjenju in spoznavanju domorodske kulture med avstralskim prebivalstvom. Njemu v spomin posveča tudi pesem v angleščini. Članek Pavle Gruden Umrl je človek - živel umetnik je posvečen nedavno umrlemu svetovno znanemu umetniku Stanislavu Rapočcu, ki je velik del svojega življenja preživel v Avstraliji. Ivanka Škof, ki je v uredniškem odboru revije, opozarja na knjigo Šole v slovenski Istri in na veliko vlogo, ki so jo igrali po vojni v porušeni, revni krajih Istre učitelji. Med temi je bila tudi Ivanka Škof, ki se danes z nostalgijo spominja tistih izredno težkih, a obenem lepih in navdušujočih časov. Pratereljiva v svoji preprosti avtorščini je pripovedi Jožeta Gerdenove Whatever Is In God's Plan (Kakor je v božjih načrtih). S takšno težavo se je privajala na nepoznano tujo celino.

V reviji je še precej prispevkov drugih slovenskih in angleških avtorjev. Najbolj izstopajo Spomini ne-

kega Lorda Slobodana Sembere. To je monodrama, ki jo je avtor poslal na natečaj za literarno-radljsko lgro, ki ga je Radljski oder razpisal ob svoji 50-letnici delovanja. Spomini nekega Lorda so biljano napisan monolog Lorda Badmingtonskega, ki spremlja v svojih dnevniških zapisih razpad Jugoslavije in dogodke, ki so sledili do priznanja samostojnosti Slovenije in Hrvaške. Radljski oder je so del uvrstil v svoj spored in je bilo prvič izvedeno aprila 1997 na Radiu Trst. A. Zahtevni lik Lorda Badmingtonskega je odlično interpretiral igralec Aleksij Pregarc. Pregarc, ki v reviji sodeluje kot literarni sodelavec, je tudi posredoval tekst uredništvu Svobodnih razgovorov, ki je z veseljem natisnilo dramo, zelo privlačno za Slovence, ki živijo v anglofonskem svetu. Tako so Spomini nekega Lorda romali iz Ljubljane, kjer avtor živi, v Trst, kjer smo delo izvedli, naprej v daljnjo Avstralijo, kjer so monodramo natisnili.

M. P.

(Kulturna kronika)

KULTURNA KRONIKA //

IN DEPARTMENT OF CULTURAL AFFAIRS

Avstralski je že od leta 1982 izhaja zanimiva revija z

naslovom SVOBODNI RAZGOVORI // Predstavlja se kot publikacija

Slovensko-avstralskih ljubiteljev umetnosti in kulture ter

je pisana v obeh jezikih // Duša te revije, ki izhaja štirikrat

na leto, je Pavla Gradén, živahna kulturna delavka med našimi

rojaki na oddaljeni celini; njeni glavni sodelavci pa so še

Ivan Kobal, Logža Košorok, Ivanka Škof in Bert Brava Pribac //

Seveda pa je sodelovanje odprto na vse strani, tudi zunaj

Avstralije, o čemer pričajo občasni prispevki, pisma, ponatisi

tudi iz Slovenije // Revija je v pozitivnem pomenu besede

dokaj heterogena, se pravi, da na njenih straneh lahko

srečamo zelo raznovrstno tematiko, od poezije pa do

kronike, od kulturnih razmišljanj do knjižnih recenzij,

memorskih prispevkov in še marsikaj // Z zamudo je prišla

V našo redakcijo številka, ki so jo izdali pred minuli

hožičem // Že voščilna stran je nenavadna in kaže na

iskrivo predništvo & glasi se namreč "Vse dobro ljudem na

Zemlji in na vesoljski postaji" // Med najzanimivejših prispevke

v tej številki SVOBODNIH RAZGOVOROV lahko vsekakor prištejemo

zapis Anke Makovec, ki živi na Tasmaniji // Avtorica se

namreč spominja pokojnega prijatelja po imenu Burnum Burnum,

(Kulturna kronika) - 2

avstralskega domorodeca, ki je v sebi združeval elemente Gandija, Tagoreja in glasnika pozabljene ter odrinjene prakulture avstralske celine //Ko dalje listamo revijo, nas preseneti zares drzen preskok: pred nami je faksimile Finžgarjevega rokopisa, ko je pripravljajal knjigo svojih spominov //Potem se srečamo s fotografijo pesnika Antona Medveda in z izrezom njegovega življenja //Še malo dalje, in že je ta recenzija spominov, ki jih je objavil nekdanji predvojni jugoslovanski pomorski častnik Janko Majnik, po rodu iz Žirov in oči prvega povojnega časa član slovenske avstralske skupnosti //Lepo se v reviji spominjajo tudi znamenitega slikarja Stanislava Rapotea, ki je umrl lani in čigar ime je bilo znano v umetniških krogih domala po vsem svetu // V reviji, ki jo bežno listamo, objavljajo tudi nekaj pesmi Aleksija Pregarea, v angleškem prevodu ins spremno besedo, ki jo je bil za njegovo večjezično pesniško zbirko JEDRA napisal pokojni profesor Josip Tavčar // S tem pa bi listanja po SVOBODNIH RAZGOVORIH nikakor še ne bilo konec //Le za vzorec smo bežno našteali nekaj te simpatične heterogenosti, ki daje slutiti, da bodo SVOBODNI RAZGOVORI lahko še dolgo živeli //